

Diagnoza na potrzeby sporządzenia
Gminnego Programu Rewitalizacji
Gminy Czernice Borowe na lata 2016-2024

Spis treści

Spis treści.....	2
1. Wstęp	4
2. Charakterystyka i diagnoza aktualnego stanu społeczno-gospodarczego	7
2.1. Ogólne informacje o Gminie	7
2.2. Społeczeństwo.....	10
2.6.1 Demografia.....	10
2.3. Środowisko przyrodnicze i zasoby naturalne	15
2.6.1 Rzeźba terenu.....	15
2.6.2 Klimat.....	15
2.6.3 Lasy	16
2.6.4 Surowce naturalne	16
2.6.5 Kopaliny.....	16
2.6.6 Warunki Wodne	17
2.6.7 Prawne formy ochrony przyrody.....	18
2.4. Gospodarka	19
2.6.1 Rolnictwo.....	19
2.6.2 Działalność gospodarcza.....	22
2.6.3 Bezrobocie	26
2.5. Infrastruktura Techniczna.....	31
2.6.1 Komunikacja drogowa	31
2.6.2 Gospodarka wodna.....	35
2.6.3 Gospodarka ściekowa.....	36
2.6.4 Gospodarka odpadami komunalnymi	38
2.6.5 Telekomunikacja.....	40
2.6.6 Sieci elektroenergetyczne	40

2.6.7	Zaopatrzenie w gaz.....	40
2.6.	Infrastruktura Społeczna	41
2.6.1	Oświata.....	41
2.6.2	Pomoc Społeczna.....	44
2.6.3	Opieka zdrowotna.	47
2.6.4	Kultura	47
2.6.5	Sytuacja mieszkaniowa.....	49
2.7.	Turystyka	50
2.8.	Analiza budżetu 2010-2014.....	53

1. Wstęp

Rewitalizacja definiowana jest jako proces przemian społecznych, ekonomicznych i przestrzennych, na zdegradowanych obszarach przyczyniający się do poprawy jakości życia mieszkańców, stanu środowiska naturalnego i kulturowego, przywrócenia ładu przestrzennego oraz do ożywienia gospodarczego, a także odbudowy więzi społecznych.

Celem programu rewitalizacji jest pobudzenie aktywności środowisk lokalnych i stymulowanie współpracy na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego oraz przeciwdziałania zjawiskom wykluczenia społecznego na zagrożonych patologiami obszarach. Realizacja programu ma umożliwić tworzenie warunków lokalowych i infrastrukturalnych do rozwoju przedsiębiorczości, działalności kulturalnej i edukacyjnej. W działaniach tych będą brane pod uwagę zagadnienia ochrony stanu środowiska naturalnego i zrównoważony rozwój gospodarczo-społeczny.

Gminny Program Rewitalizacji jest kompleksowym dokumentem służącym przeciwdziałaniu degradacji niektórych obszarów oraz trwałej marginalizacji określonych grup społecznych. Ma na celu wyznaczyć długofalowe działania na przyszłość poprzez wskazanie zadań inwestycyjnych i skorelowanie ich z polityką regionalną oraz osadzenie w realiach finansowych, które będą zmierzać do wyprowadzenia obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysu i stworzenia warunków do ich dalszego rozwoju. Zadania infrastrukturalne dotyczące rewitalizowanych obszarów będą wdrażane w powiązaniu z projektami w zakresie ożywienia gospodarczego oraz rozwiązywania problemów społecznych

Do opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji niezbędne jest przeprowadzenie pełnej diagnozy społeczno-gospodarczej gminy służącej wyznaczeniu obszarów zdegradowanych, zdefiniowaniu dotyczących je problemów oraz lokalnych potencjałów występujących na terenie tych obszarów. Diagnoza powinna łącznie objąć kwestie społeczne, ekonomiczne, przestrzenne, infrastrukturalne, środowiskowe oraz kulturowe.

Przygotowany na podstawie diagnozy Gminny Program Rewitalizacji powinien zawierać:

- opis powiązań z dokumentami strategicznymi gminy, w tym strategią rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, strategią rozwiązywania problemów społecznych oraz z dokumentami strategicznymi regionu,
- cele rewitalizacji oraz odpowiadające im kierunki działań służących eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk,
- opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych, w szczególności o charakterze społecznym oraz gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym lub technicznym,
- listę planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych wraz z ich opisami zawierającymi w odniesieniu do każdego przedsięwzięcia: nazwę i wskazanie podmiotów je realizujących, zakres realizowanych zadań, lokalizację, szacowaną wartość, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji,

- szacunkowe ramy finansowe gminnego programu rewitalizacji wraz z szacunkowym wskazaniem środków finansowych ze źródeł publicznych i prywatnych;
- opis struktury zarządzania realizacją gminnego programu rewitalizacji,
- opis systemu monitorowania i oceny gminnego programu rewitalizacji,

Dobrze przygotowany Gminny Program Rewitalizacji jest dokumentem prognostycznym i jednocześnie narzędziem pomocniczym dla monitorowania wykonania określonej strategii gminy.

Niniejsza diagnoza zawiera aktualne dane o obecnej sytuacji społeczno-gospodarczej oraz wskazuje potrzeby rewitalizacyjne gminy, spójne z zapisami strategii rozwoju gminy oraz jej celami, takimi jak: podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej gminy, skuteczna promocja gminy, poprawa infrastruktury drogowej, wodno-ściekowej, wsparcie osób bezrobotnych, niepełnosprawnych oraz pozostających w trudnych warunkach życiowych, tworzenie oferty edukacyjnej, poprawa dostępności i różnorodności oferty kulturalnej, rewitalizacja i remont obiektów kultury oraz obiektów zabytkowych, przebudowa centrum wsi, budowa miejsc do wypoczynku i rekreacji.

Wg wstępnej analizy terenami, na których występuje największa koncentracja zjawisk kryzysowych w gminie są sołectwa: Czernice Borowe, Chojnowo oraz miejscowości: Kuskowo, Pawłowo Kościelne i północna część miejscowości Rostkowo. Wymienione miejscowości będą stanowiły podobszary przewidzianego do objęcia programem rewitalizacji obszaru zdegradowanego.

Obszar rewitalizacji obejmować będzie tereny o powierzchni do 20% powierzchni gminy oraz zamieszkałe przez nie więcej niż 30% mieszk. gminy. Wszystkie wymienione miejscowości dotknięte są problemami społecznymi, gospodarczymi, przestrzenno-funkcjonalnymi oraz technicznymi. Problemy społeczne wynikają głównie z niskich dochodów mieszkańców, ubóstwa, uzależnień i powiązanej z tym przemocy (wg danych GOPS 80,52% rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej zamieszkuje obszar przewidziany do rewitalizacji, odsetek tych osób wykazuje tendencję wzrostową), ukrytego i rzeczywistego bezrobocia (wg danych PUP 44,44% osób zarejestrowanych jako bezrobotne zamieszkuje ww. sołectwa), niskiego poziomu wykształcenia mieszkańców (wg NSP z 2002 r, 46,24% mieszkańców wyznaczonych podobszarów posiadało wykształcenie podstawowe, wyższe jedynie 2,24%), upadku ośrodków pegeerowskich w sołectwie Chojnowo i miejscowości Kuskowo oraz SKR w sołectwie Czernice Borowe i Rostkowo. Obserwowany jest również niski poziom uczestnictwa w życiu publicznym - frekwencja uczestnictwa w wyborach wynosi ok. 30%. Istotnym problemem jest brak miejsc pobytu dla osób starszych. Na wymienionych podobszarach można zaobserwować następujące problemy m.in. w sferze przestrzenno-funkcjonalnej: brak mieszkań socjalnych, postępującą degradację techniczną obiektów zabytkowych, niedostatecznie rozwiniętą bazę turystyczną, sportowo-rekreacyjną i kulturalną. W sferze środowiskowej: brak terenów zieleni urządzonej, brak kanalizacji w miejscowości Kuskowo, w sferze gospodarczej: potencjalne tereny inwestycyjne wymagające kompleksowej infrastruktury technicznej, niski stopień przedsiębiorczości. Obszar rewitalizowany posiada szereg lokalnych potencjałów, takich jak dziedzictwo zabytkowo-

kulturowe ściśle związane z historią regionu, dogodne połączenia komunikacyjne, możliwości rozwoju turystyki, warunki do rozwoju działalności gospodarczej.

Do opracowania niniejszej diagnozy wykorzystano informacje pochodzące z następujących źródeł: Głównego Urzędu Statystycznego, Powiatowego Urzędu Pracy w Przasnyszu, Strategii Rozwoju Gminy Czernice Borowe na lata 2016-2024, Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Czernice Borowe, Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Czernice Borowe na lata 2006-2013.

2. Charakterystyka i diagnoza aktualnego stanu społeczno-gospodarczego

2.1. Ogólne informacje o Gminie

Gmina Czernice Borowe położona jest w północnej części województwa mazowieckiego i skrajnej zachodniej części powiatu przasnyskiego. Przez teren Gminy przebiegają dwa ważne z punktu widzenia województwa szlaki komunikacyjne: droga wojewódzka nr 544 o długości 162 km, przebiegu Brodnica – Ostrołęka oraz droga wojewódzka nr 617 o długości 24 km, przebiegu Przasnysz - Ciechanów.

Gmina sąsiaduje z miastem Przasnysz (od wschodu) oraz gminami:

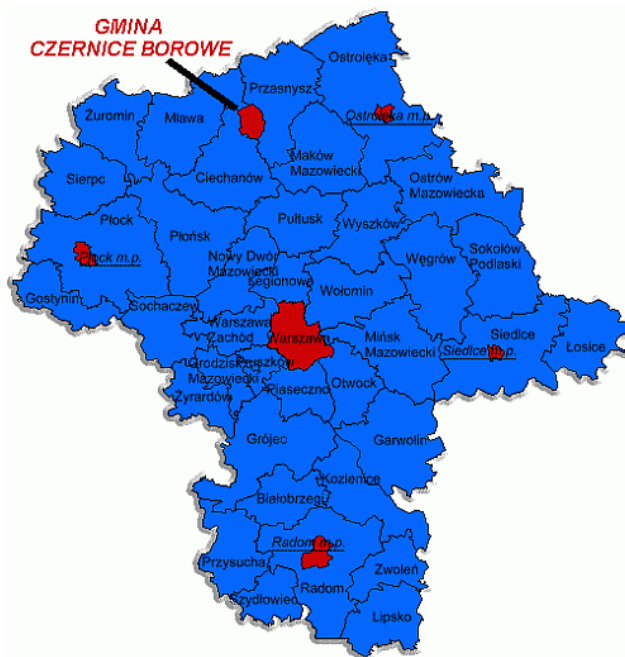
- Grudusk, Regimin, Opinogóra (od strony zachodniej),
- Krasne i Przasnysz (od strony wschodniej),
- Krzynowłoga Mała (od strony północnej),
- Dzierzgowo (od strony północno – zachodniej).

Rysunek 1. Położenie Gminy Czernice Borowe

Źródło: <http://www.czerniceborowe.pl/>

Rysunek 2. Położenie Gminy Czernice Borowe w powiecie przasnyskim na tle województwa mazowieckiego.

Źródło: <http://www.czerniceborowe.pl/>

Ogółem powierzchnia gminy obejmuje obszar 12 018 ha, w czym użytki rolne stanowią ponad 88% powierzchni. Według stanu na koniec 2014 r. obszar ten zamieszkiwało 3906 osób, a gęstość zaludnienia wyniosła 33 osoby/km².

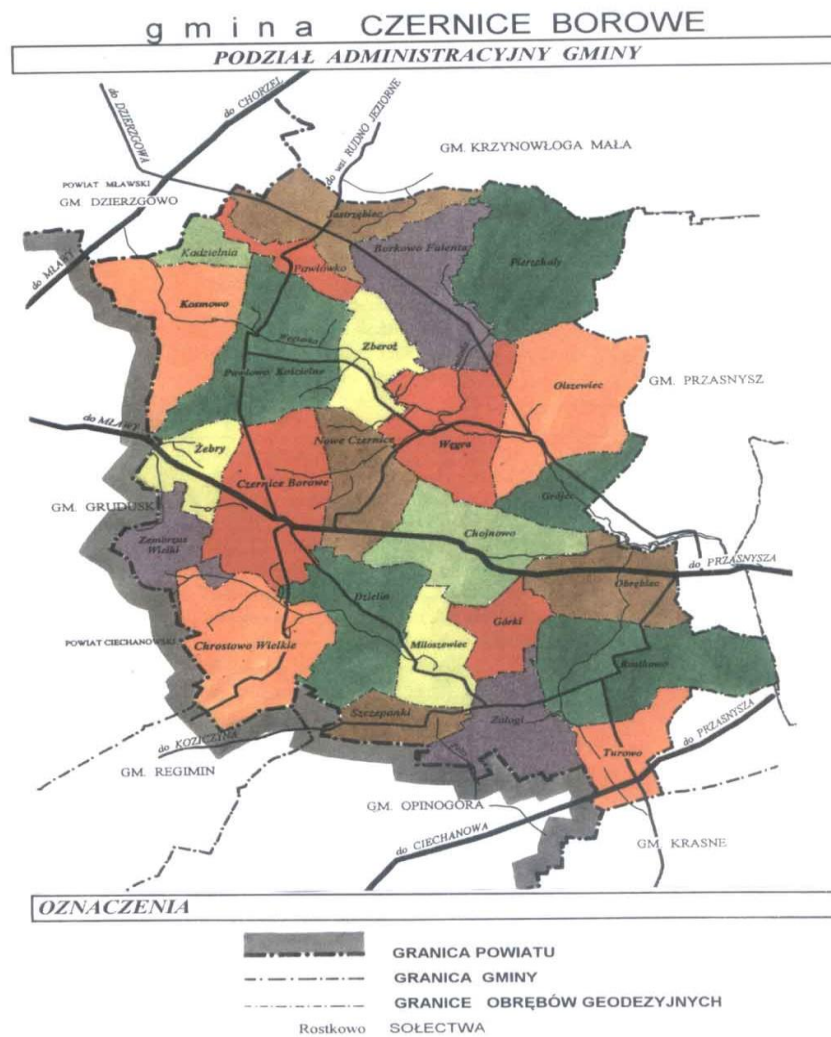
Siedzibą władz samorządowych jest miejscowość Czernice Borowe, odległa o około 12 km od miasta Przasnysz – siedziby władz powiatu. Strukturę administracyjną gminy tworzy 25 sołectw, tabela nr. 1 przedstawia zestawienie sołectw Gminy oraz miejscowości wchodzących w ich skład.

Tabela 1. Zestawienie sołectw Gminy Czernice Borowe wraz z miejscowościami wchodzącymi w ich skład.

Lp.	Sołectwo	Miejscowości wchodzące w skład sołectwa
1.	Borkowo Falenta	Borkowo Falenta, Borkowo Boksy
2.	Chojnowo	Chojnowo, Chojnówka
3.	Chrostowo Wielkie	Chrostowo Wielkie, Chrostowo Zalesie, Jabłonowo, Kuskowo, Wyderka
4.	Czernice Borowe	Czernice Borowe - ulice: Bagienna, Długa, Dolna, Jasna, Kacza, Kościelna, Krótka, Okrężna, Sadowa, St. Chełchowskiego, St. Wyspiańskiego, Szkolna
5.	Dzielin	Dzielin, Kownaty Maciejowięta
6.	Górki	Górki
7.	Grójec	Grójec
8.	Jastrzębiec	Jastrzębiec
9.	Kadzielnia	Kadzielnia oraz część nieruchomości wsi Pawłówko.
10.	Kosmowo	Kosmowo, Nart
11.	Miłoszewiec	Miłoszewiec, Ostafieje,
12.	Nowe Czernice	Nowe Czernice
13.	Obrębiec	Obrębiec
14.	Olszewiec	Olszewiec
15.	Pawłowo Kościelne	Pawłowo Kościelne, Nowe Pawłowo, Pawłowo-Góry, Pawłowo Poręba
16.	Pawłówko	Pawłówko
17.	Pierzchały	Pierzchały, Smoleń Poluby
18.	Rostkowo	Rostkowo
19.	Szczepanki	Szczepanki, Piechy
20.	Turowo	Turowo, Skierki
21.	Węgra	Węgra
22.	Załogi Jędrzejki	Załogi Jędrzejki, Nałęczce, Toki, Załogi-Cibory
23.	Zberoz	Zberoz
24.	Zembrzus Wielki	Zembrzus Wielki
25.	Żebry Kordy	Żebry-Kordy, Żebry-Idźki, Żebry-Marcisze

Rysunek 3. Podział administracyjny Gminy Czernice Borowe.

Źródło: Statut Gminy Czernice Borowe.

2.2. Społeczeństwo

2.6.1 Demografia

Jednym z podstawowych i najważniejszych uwarunkowań rozwoju gminy jest sytuacja demograficzna. Liczba ludności w Gminie Czernice Borowe, wg. stanu GUS na 31 grudnia 2014 r. wynosiła 3906 osób, co stanowiło 7,31 % ludności powiatu przasnyskiego oraz 0,07 % ludności województwa mazowieckiego.

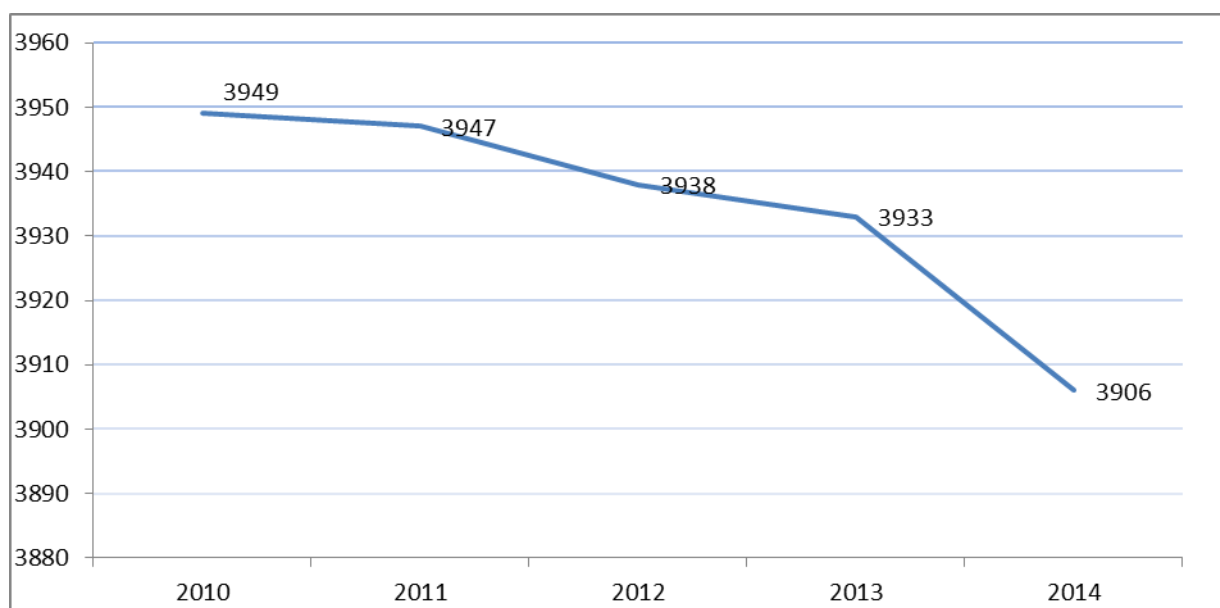
Tabela 2. Liczba ludności zamieszkująca Gminę Czernice Borowe w latach 2010-2014.

Liczba ludności	Stan na 31 XII				
	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem	3949	3947	3938	3933	3906
Kobiety	1920	1938	1923	1909	1897
Mężczyźni	2029	2009	2015	2024	2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Głównego Urzędu Statystycznego.

Z powyższych danych wynika, iż liczba ludności zamieszkująca obszar gminy zmniejszyła się z 3949 w roku 2010 do 3906 osób w 2014 roku, czyli o 43 osoby. W strukturze płci dostrzega się niewielką przewagę liczby mężczyzn nad liczbą kobiet. Obszar gminy jest słabo zaludniony – na 1 km² przypada 33 osoby i jest niższy niż w województwie mazowieckim (150 os/km²) oraz powiecie przasnyskim (44 os/km²).

Wykres 1. Zmiany liczby ludności Gminy Czernice Borowe w latach 2010-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Największą oraz najbardziej zaludnioną miejscowością jest wieś stanowiąca siedzibę Urzędu Gminy Czernice Borowe - 410 osób, co stanowi 10,5% ogólnej liczby mieszkańców Gminy. Następnie plasują się: wieś Rostkowo (347 osób), co stanowi 8,9% ogólnej liczby ludności, Obrębiec (255 osób - 6,5%), Chojnowo (246- 6,3%), Węgra (202- 5,2%) oraz Olszewiec i Nowe Czernice (5,1 %).

Tabela 3. Struktura mieszkańców Gminy Czernice Borowe według kryterium produktywności.

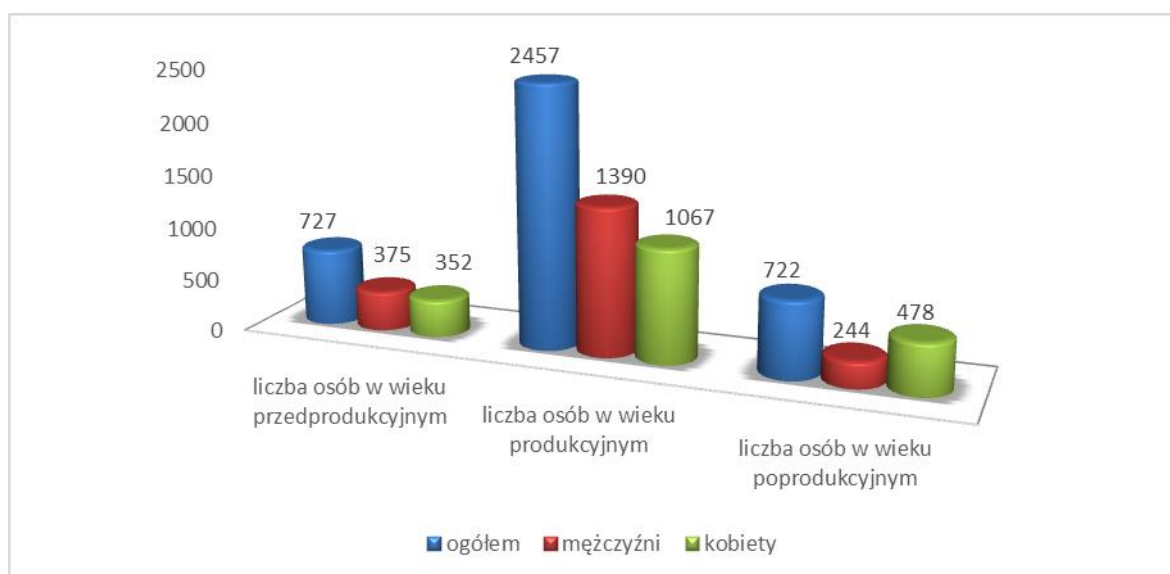
Ludność w wieku	2010	2011	2012	2013	2014
przedprodukcyjnym	793	757	762	752	727
produkcyjnym	2448	2461	2461	2465	2457
poprodukcyjnym	708	729	715	716	722
Ogółem	3949	3947	3938	3933	3906

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Struktura wiekowa ludności została zaprezentowana za pomocą tabeli 3 według kryterium produktywności tj.

- ludności w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej),
- produkcyjnym (kobiety 17-59 lat, mężczyźni 17-64),
- poprodukcyjnym (kobiety - 60 i więcej, mężczyźni – 65 lat i więcej).

Wykres 2. Struktura mieszkańców Gminy Czernice Borowe według kryterium produktywności w roku 2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Struktura wiekowa mieszkańców gminy kształtuje się dość korzystnie. W analizowanym okresie największy udział w strukturze ludności gminy stanowiły osoby w wieku produkcyjnym. W 2014 roku ludność w tym wieku stanowiła 62,90% w ogólnej liczbie mieszkańców. W porównaniu z rokiem 2010 można zauważyć niewielką tendencję wzrostową. Niekorzystne tendencje spadkowe, które w przyszłości doprowadzić mogą do osłabienia tempa rozwoju gminy można zauważyć w liczbie ludności w wieku przedprodukcyjnym z 793 osób w roku 2010 do 727 osób w roku 2014. Niewielki wzrost

obserwuje się w populacji w wieku poprodukcyjnym – co przedstawia sytuację starzenia się społeczeństwa. Wśród mieszkańców gminy w wieku produkcyjnym widoczna jest znaczna przewaga mężczyzn nad kobietami, natomiast wśród ludności w wieku poprodukcyjnym przewagę stanowią kobiety. Ludność w wieku przedprodukcyjnym jest na dość wyrównanym poziomie z niewielką przewagą liczby kobiet.

Tabela 4. Ruch naturalny w Gminie Czernice Borowe w latach 2010-2014.

lata	Stan ludności	Liczba małżeństw	Liczba urodzeń	Liczba zgonów	przyrost
2010	3949	31	47	51	-4
2011	3947	31	37	40	-3
2012	3938	20	53	53	0
2013	3933	22	48	46	2
2014	3906	20	31	45	-14

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Do spadku liczby mieszkańców przyczynia się zarówno ujemny przyrost naturalny jak i ujemne saldo migracji. Wskaźnik liczby urodzeń w gminie wykazuje tendencję spadkową. Do głównych przyczyn tego zjawiska przyczynia się m.in.: wysokie bezrobocie, tendencja posiadania małej liczby dzieci, trudna sytuacja materialna lub mieszkaniowa. Pod względem ruchu naturalnego Gmina Czernice Borowe w analizowanym okresie charakteryzowała się dodatnim wzrostem przyrostu naturalnego tylko w roku 2013 oraz wartością równoważną „0” w 2012 r., w pozostałych latach liczba zgonów była wyższa od liczby urodzeń. W roku 2014 na 1000 mieszkańców gminy przypada 7,9 urodzeń żywych dla porównania w województwie mazowieckim 10,7 natomiast w powiecie przasnyskim 11,4. Liczba zawartych małżeństw od 2010 ma tendencję spadkową. W roku 2014 zarejestrowano 20 związków małżeńskich. Jest to o 11 mniej niż w roku 2010. Sytuacja ta bezpośrednio wpływa na niską liczbę urodzeń.

Tabela 5. Migracje ludności w Gminie Czernice Borowe w latach 2010-2014.

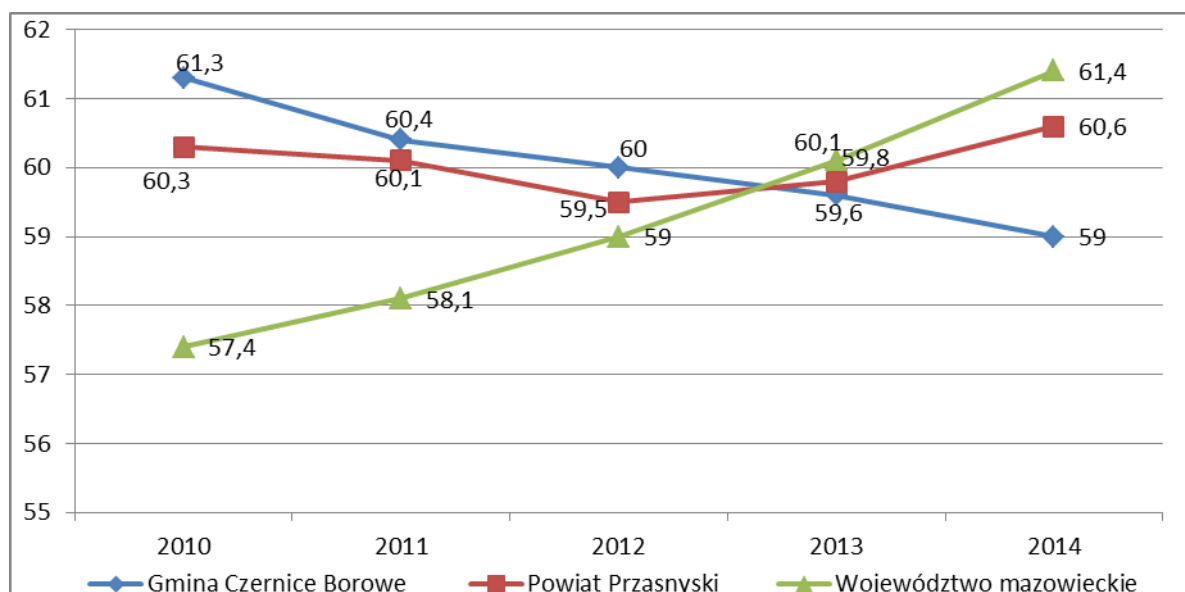
Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Zameldowania ogółem	26	25	33	31	36
Wymeldowania ogółem	30	24	46	58	46
Saldo migracji	-4	1	-13	-27	-10
Saldo migracji na 1000 osób	-1	0,3	-3,3	-6,9	-2,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Niepokojącym zjawiskiem na terenie gmin powiatu przasnyskiego jest ujemne saldo migracji, co oznacza większą liczbę osób wymeldowanych, niż zameldowanych w ciągu roku. Na koniec 2014 roku saldo migracji w powiecie przasnyskim było ujemne i wyniosło -3,9 osób/1000 mieszkańców. Saldo migracji w Gminie Czernice Borowe utrzymuje się praktycznie na stałym ujemnym poziomie na koniec 2014 roku wyniosło -2,6 osoby na 1000 mieszkańców. Jedynie w roku 2011 z powodu zmiany miejsca zamieszkania saldo migracji było na dodatnim poziomie.

Duże znaczenie dla rozwoju gminy ma także wskaźnik obciążenia demograficznego, określający relacje w zakresie liczby osób w wieku nieprodukcyjnym przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym. Im wyższy wskaźnik, tym mniej korzystne warunki na rynku pracy oraz możliwy wzrost liczby mieszkańców utrzymujących się ze świadczeń socjalnych oraz korzystających z ochrony zdrowia. Jak wynika z poniższego wykresu, wskaźnik ten od roku 2010 systematycznie maleje w roku 2014 wyniósł 59. Dla porównania wskaźnik obciążenia demograficznego na koniec 2014 roku dla województwa mazowieckiego wyniósł 61,4 natomiast dla powiatu przasnyskiego 60,6.

Wykres 3. Wskaźnik obciążenia demograficznego w latach 2010-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Wskaźniki demograficzne społeczności lokalnej ich struktura oraz dynamika mają decydujące znaczenie dla rozwoju i przyszłości gminy. Jak wynika z powyższej analizy sytuacji demograficznej w gminie można wywnioskować, iż głównymi problemami w tym zakresie jest starzenie się społeczeństwa oraz niski przyrost naturalny. Aby poprawić sytuację demograficzną Gminy Czernice Borowe niezbędne jest podjęcie działań mających na celu zachęcenie ludzi młodych do osiedlania się, a także do poprawy warunków materialnych i bytowych mieszkańców gminy.

2.3. Środowisko przyrodnicze i zasoby naturalne

2.6.1 Rzeźba terenu

Gmina Czernice Borowe usytuowana jest na granicy dwóch mezoregionów: Wzniesień Mławskich i Wysoczyzny Ciechanowskiej. Zachodnia część gminy to fragment Obszaru Krajobrazu Chronionego pod nazwą Obszar Krośnicko-Kosmowski. Powierzchnia obszaru Chronionego Krajobrazu na terenie gminy wynosi 3924,00 ha.

Ukształtowanie powierzchni terenu na większej części obszaru gminy jest mało zróżnicowane. Teren jest równinny, lekko pofałdowany, tylko w północno - wschodniej części gminy lekko pagórkowaty. W większości gmina położona jest na wysokości 140,0 - 160,0 m n.p.m. Najwyżej wyniesiona jest zachodnia część gminy (od 170,0 do 185,0 m n. p. m), z najwyższym wzniesieniem znajdującym się na północ do wsi Zembrzus Wielki, najniżej położony zaś rejon wschodni (120,0 - 125,0 m n. p. m).

Cała gmina znajduje się w granicach obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski”. W układzie zlewniowym prawie cały obszar należy do zlewni rzeki Węgiarki będącej prawobocznym dopływem Orzyca. Niewielka zachodnia część położona jest w zlewni Łydyni będącej dopływem Wkry. Mały fragment w części południowej, znajduje się w zlewni Sony dopływu Wkry i Pełty - dopływu Narwi.

2.6.2 Klimat

Według podziału klimatycznego Polski teren Gminy Czernice Borowe znajduje się na pograniczu regionu mazursko - białostockiego i mazowiecko - podlaskiego. Jest to teren dzielnicowy o najmniejszych opadach rocznych w skali kraju. Nasłonecznienie jest tu mniejsze niż w innych rejonach, charakterystyczny jest krótszy okres wegetacji oraz duża wilgotność powietrza. Średnia roczna temperatura wynosi 7°C, przy czym średnia temperatura półrocza zimowego wynosi ok. 0°C, a letniego 14°C.

Średnie sumy opadów są jednymi z najniższych w Polsce i nie osiągają 550 mm. Średnie sumy opadów w półroczu zimowym wynoszą mniej niż 200 mm, a w półroczu letnim 350 mm. Liczba dni z opadami jest zmienna i dochodzi do 190. Względna wilgotność powietrza osiąga około 80%. Średnia wilgotność wyrażona ciśnieniem pary wodnej wynosi 9,0 - 9,5 hPa, a średnia suma roczna promieniowania całkowitego na omawianym rejonie 370 kJ/cm².

Na większości obszaru Gminy średnia prędkość wiatru zmienia się nieznacznie i przyjmuje wartości w zakresie od 3,0 do 4,0 m/s.

2.6.3 Lasy

W gminie Czernice Borowe lasy i grunty leśne zajmują powierzchnię około 1124 ha, czyli ok. 9,5 % ogólnej powierzchni. W strukturze władania przeważają lasy prywatne, lasy państwowe stanowią około 42% wszystkich lasów. Według danych GUS na koniec 2014 powierzchnia lasów ogółem stanowi 1064 ha w tym lasy publiczne 311,14 ha oraz własność gminy 0,40 ha. Lesistość na terenie gminy wyniosła 8,9 % i jest niższa niż w województwie mazowieckim (23,10%) oraz powiecie przasnyskim (30,70%). Lasy państwowe są nadzorowane przez Nadleśnictwo Przasnysz.

Największe, zwarte kompleksy leśne występują w północno-wschodniej części Gminy. Wśród drzewostanu dominują: sosna, występująca monolitycznie lub z udziałem innych drzew np. brzozy. Są to lasy gospodarcze, których podstawową funkcją jest produkcja surowca drzewnego na potrzeby gospodarki narodowej oraz własne właścicieli lasów. Tereny leśne występują też w rejonie Chojnowa i Rostkowa z nasadzeniami sosny i dębu ale także z mieszkanką innych gatunków jak np. grabu, brzozy, jesionu, olszy i osiki. Ponadto lasy Gminy pełnią ważną rolę glebochronną oraz wpływają stabilizująco na stosunki wodne terenu. Lasy są ostoją wielu gatunków ptaków oraz ssaków łownych. W lasach występują sarny i dziki. Ze zwierzyzny drobnej najwięcej jest zajęcy, bażantów i kuropatw. Spotkać można również lisy i kuny.

2.6.4 Surowce naturalne

Gmina Czernice Borowe jest uboga w surowce naturalne, jedynie na obszarze północno-wschodniej części gminy występują złoża kruszywa naturalnego. Tworzą one gniazda bądź ławice o utworach piaszczystych i zwirowych przydatnych do budownictwa, szczególnie drogowego, występujące w rejonie miejscowości Pierzchały, Chojnowo i Olszewiec. Eksploatacja złoża Chojnowo była prowadzona w niewielkim zakresie i została zaniechana. Badania geologiczne wykazały występowanie dobrej jakości złóż kruszywa między miejscowościami Węgra i Chojnowo, a także zasoby torfu w rejonie udokumentowanego torfowiska o nazwie Kosmowo.

2.6.5 Kopaliny

Na terenie Gminy Czernice Borowe znajduje się 15 udokumentowanych złóż kopaliny (kruszywa naturalnego), z czego: 2 to złoża zagospodarowane (Smoleń, Smoleń Poluby II), 1 to złożo eksploatowane okresowo (Pierzchały 5), 3 to złoża rozpoznane szczegółowo (Olszewiec III, Pierzchały VII, Smoleń Poluby), 4 to złoża o zaniechanej eksploatacji (Chojnowo, Olszewiec2A, Pierzchały 6, Pierzchały III), a 5 pozostałych to złoża skreślone z bilansu.

2.6.6 Warunki Wodne

Wody powierzchniowe

Obszar Gminy Czernice Borowe położony jest w zlewni III rzędu rzeki Orzyc – dopływu Narwi. Praktycznie cała powierzchnia Gminy odwadniana jest przez rzekę Węgieńkę. Rzeka ta stanowi oś hydrograficzną Gminy. Część zachodnia Gminy, w okolicach wsi Żebry – Kordy odwadniana jest przez rzekę Łydynię, a niewielki obszar w południowo- zachodniej części Gminy należy do zlewni Sony Wschodniej. Występuje także fragment zlewni rzeki Pełty (w części południowej Gminy).

W granicach Gminy zlokalizowane są liczne ciekły wodne bez nazw oraz rowy melioracyjne w różnym stanie od uregulowanych i sukcesywnie odmulanych do praktycznie zasypanych.

Wody podziemne

Na terenie Gminy Czernice Borowe wody podziemne użytkowe występują na dwóch poziomach. Pierwszym z nich są wody podskórne zalegające nie płycej niż 2 m p.p.t., w osadach łatwo przepuszczalnych charakteryzuje się zwierciadłem swobodnym. Poziom tych wód podlega wahaniom, w zależności od wielkości opadów atmosferycznych. Taki stan występuje głównie w dolinach cieków wodnych i naturalnych zagłębieniach terenu.

Kolejnym poziomem wód podziemnych są warstwy izolowane lub częściowo izolowane utworami półprzepuszczalnymi (gliny zwałowe). Poziom ten cechuje się napiętym zwierciadłem. Ten poziom wód zasilany jest z wód opadowych przedostających się przez warstwy trudno przepuszczalne. Poziom wód służących zaopatrzeniu ludności za pośrednictwem studni głębinowych bazuje na głębokościach od 30 do ok. 80 m p.p.t. Stanowią go wody czwartorzędowe o stosunkowo dobrej jakości, niekiedy tylko o podwyższonej twardości lub barwie.

Teren Gminy położony jest w całości nad Głównym Zbiornikiem Wód Podziemnych - trzeciorzędowy (oznaczenie dawne) zbiornik wód podziemnych - Subniecka Warszawska. Ze względu na położenie w dużej odległości od centrum niecki oraz dominujące znaczenie wód czwartorzędowych, rozpoznanie hydrogeologiczne tej części zbiornika jest słabe. Parametry wód zbiornika są niekorzystne o podwyższonych parametrach barwy i utlenialności.

Źródłem zaopatrzenia Gminy w wodę są ujęcia zlokalizowane na terenie miejscowości Czernice Borowe, Rostkowo i Pawłowo Kościelne. Ponadto występują ujęcia o różnym stopniu likwidacji lub wyłączenia z eksploatacji w miejscowościach: Borkowo Falenta, Obrębiec, Kuskowo i Chojnowo. Woda surowa z ujęć podziemnych podlega badaniom i wykazuje zanieczyszczenia żelazem i manganem, wskaźnikami określanymi jako naturalne, pochodzącymi od złoża, w którym występuje. Woda wymaga uzdatniania przed jej przekazaniem dla odbiorców.

2.6.7 Prawne formy ochrony przyrody

Obszar gminy Czernice Borowe, charakteryzuje się niskimi walorami przyrodniczymi. Spośród form ochrony przyrody w rozumieniu ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. występują:

Obszar Chronionego Krajobrazu Krośnicko – Kosmowski (obejmuje zachodnią część terenów gminy, w jego granice weszły głównie użytki rolne (90,3%) wskazując, iż jest to typowy krajobraz wiejski, w którym dominują pola uprawne. Są to struktury przyrodnicze w znacznej mierze przekształcone przez człowieka. Pomimo tych przekształceń wiele gatunków roślinności łąkowej i śródpolnej pozostało, tworząc bogactwo nisz ekologicznych.).

Pomniki przyrody.

Na terenie gminy znajduje się sześć pomników przyrody (pojedyncze drzewa, skupienia drzew) :

- a) Dąb szypułkowy – położenie na terenie parku przy Szkole Podstawowej w Rostkowie,
- b) Dąb szypułkowy – położenie na terenie parku przy Szkole Podstawowej w Rostkowie,
- c) Klon srebrzysty – położenie w parku podworskim w Chojnowie,
- d) Jesion wyniosły – położenie w parku podworskim w Chojnowie,
- e) Lipa drobnolistna – położenie we wsi Górki,
- f) Dąb szypułkowy – położenie: Nadleśnictwo Przasnysz, Leśnictwo Chojnowo.

Obszar Gminy Czernice Borowe znajduje się w granicach obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski”. Obszar ten objął teren Polski północno – wschodniej o nieskażonej przyrodzie i bogatych walorach krajobrazowych.

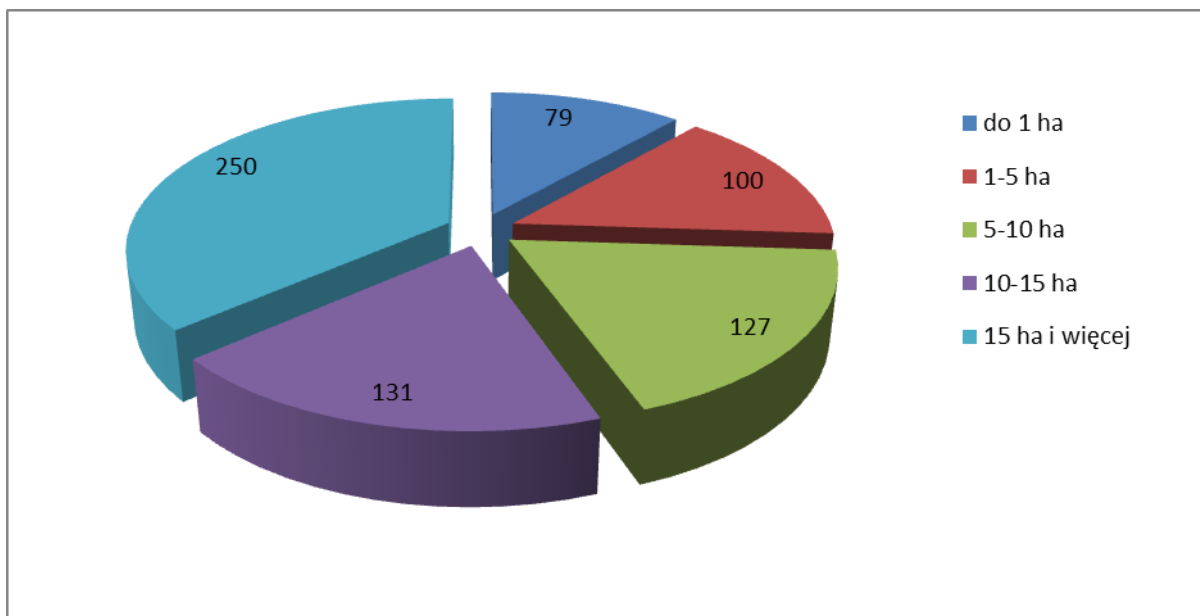
Część północna położona jest na terenie wyznaczonego korytarza ekologicznego Lasy Przasnyskie. Wskazywany korytarz ekologiczny pełni funkcję ponadlokalnych krajowych ciągów ekologicznych i jest najważniejszym w regionie komponentem ogólnokrajowej sieci obszarów uznanych za kluczowe dla ochrony przyrody w Polsce oraz zachowania pełni różnorodności biologicznej na poziomie ogólnoeuropejskim (Natura 2000).

2.4. Gospodarka

2.6.1 Rolnictwo

Wiodącą gałęzią gospodarki gminy jest rolnictwo rozwijające się na bazie gospodarstw indywidualnych. Nieskażone środowisko, rzeźba terenu oraz gleby wysokiej klasy bonitacyjnej stwarzają dobre warunki rozwoju rolnictwa. Powierzchnia gruntów rolnych zajmuje powierzchnie około 10656 ha, co odpowiada ponad 88,6% ogółu powierzchni Gminy.

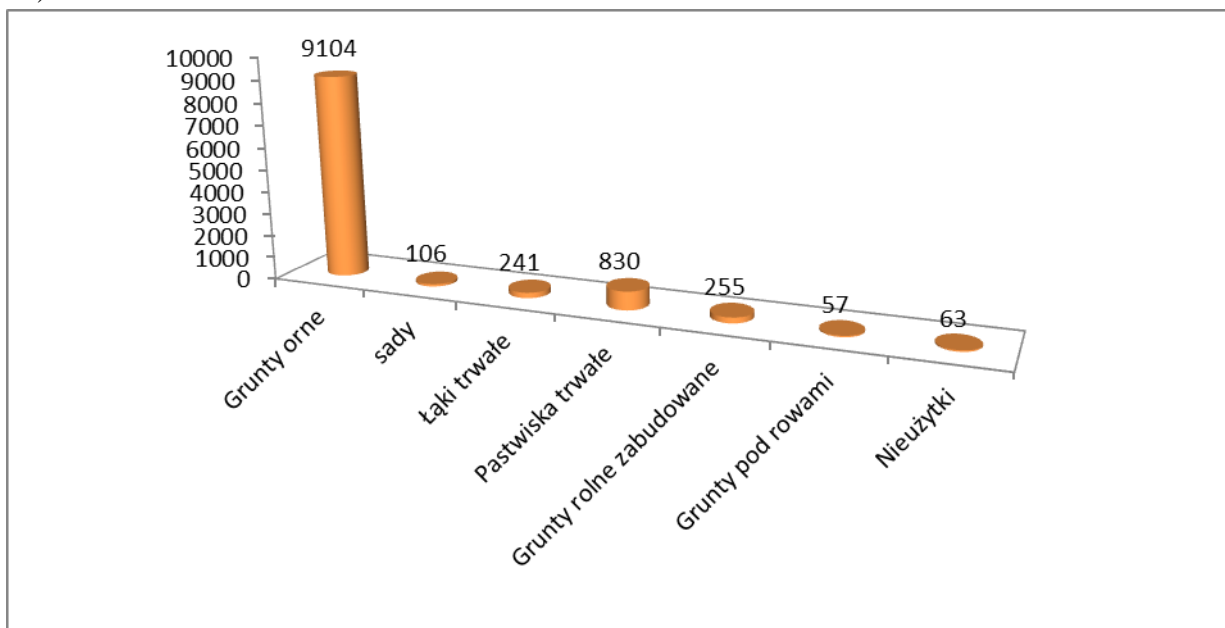
Wykres 4. Gospodarstwa rolne według grup obszarowych użytków rolnych, Powszechny Spis Rolny w 2010.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Na obszarze Gminy według Powszechnego Spisu Rolnego w 2010 istnieje 687 gospodarstw rolnych, a średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi 16,7 ha. Na powyższym wykresie przedstawiono strukturę gospodarstw rolnych wg. grup obszarowych użytków rolnych opracowanych na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego. W strukturze gospodarstw dominują gospodarstwa rodzinne o powierzchni do 10 ha (44,54 %). Kolejne co do wielkości są gospodarstwa powyżej 15 ha (36,39 %).

Wykres 5. Struktura użytkowania gruntów rolnych w 2014 r. (w ha).

Źródło: Urząd Gminy Czernice Borowe.

W strukturze użytków rolnych w Gminie Czernice Borowe największą powierzchnię zajmują grunty orne (85,4%), następnie pastwiska trwałe o areale 830 ha (7,8%), grunty rolne zabudowane (2,4%), łąki trwałe o powierzchni 241 ha (2,3%), najmniejszą zaś grunty pod rowami, których powierzchnia stanowi 0,5% użytków.

Na terenie gminy uprawiane są przeważnie zboża głównie pszenica ozima, pszenżyto, co jest uwarunkowane m.in. jakością gleb. Znaczny udział w zasiewach stanowią uprawy przemysłowe w tym rzepak i rzepik.

Tabela 6. Struktura zasiewów na terenie Gminy Czernice Borowe według PSR w 2010 r.

Lp.	Uprawa	Powierzchnia [ha]
1	Pszenica ozima	2534,26
2	Pszenica jara	105,34
3	Żyto	253,01
4	Jęczmień ozimy	193,24
5	Jęczmień jary	815,10
6	owies	134,91
7	Pszenżyto ozime	1041,75
8	Pszenżyto jare	21,39

9	Mieszanki zbożowe ozime	25,45
10	Mieszanki zbożowe jare	378,94
11	Kukurydza na ziarno	16,5
12	Ziemniaki	53,71
13	Uprawy przemysłowe	1806,60
14	Buraki cukrowe	369,90
15	Rzepak i rzepik razem	1435,70
16	Strączkowe jadalne na ziarno razem	23,63

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

W zakresie hodowli zwierząt w gminie dominuje hodowla: bydła, trzody chlewnej oraz drobiu. W ostatnich latach domeną wśród gospodarstw jest hodowla bydła mlecznego i produkcja mleka. Analizując ilość zwierząt przeważa drób oraz trzoda chlewna.

Tabela 7. Pogłowie zwierząt gospodarskich na terenie Gminy Czernice Borowe.

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw	Liczba zwierząt
1	Bydło razem w tym	342	8328
2	krowy	326	4458
3	Trzoda chlewna razem w tym	214	12709
4	Trzoda chlewna lochy	194	1068
5	konie	29	89
6	Drób ogółem razem	236	17509
7	Drób ogółem drób kurzy	224	15032

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Gmina Czernice Borowe posiada najlepsze warunki glebowe i przyrodnicze do produkcji rolnej. Na przeważającej części gminy występują gleby wylugowane, czarne ziemie zdegradowane, bielcowe i pseudo bielcowe. Zgodnie z klasyfikacją bonitacyjną największą część arealu stanowią gleby klasy III a (gleby orne dobre) do IV a (gleby orne średniej jakości), występują również gleby klasy II (gleby orne bardzo dobre).

Najlepsze gleby występują w części środkowej gminy, w rejonie miejscowości Czernice Borowe, Chojnowo, Żebry i Obrębiec. Są to gleby zaliczane do 1 kompleksu pszenego bardzo dobrego i 2 pszenego dobrego. Południową część gminy cechują gleby bardziej

zróznicowane. Gleby wyższych klas są przemieszane z glebami od IV a do V klasy bonitacyjnej, które zalicza się do 5 i 6 kompleksu przydatności rolniczej. Tutaj wysokość plonów uzależniona jest od rozkładu opadów atmosferycznych. Gleby klas słabszych występują w części północno-wschodniej gminy. Są to gleby klas bonitacyjnej IV b i V, 6 i 7 kompleksu, tj. żytniego słabego i bardzo słabego.

2.6.2 Działalność gospodarcza

Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w gminie Czernice Borowe na koniec 2014 roku wyniosła 236. W tym 9 podmiotów należących do sektora publicznego, a 227 do sektora prywatnego. Strukturę podmiotów gospodarczych przedstawia tabela 8.

Tabela 8. Przedsiębiorstwa w Gminie Czernice Borowe w latach 2010-2014.

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Podmioty Gospodarki Narodowej ogółem	217	221	223	234	236
sektor publiczny ogółem	8	8	8	9	9
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	6	6	6	7	7
sektor prywatny ogółem	209	213	215	225	227
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	180	182	184	193	194
spółki handlowe	2	3	3	4	4
spółdzielnie	2	2	2	2	3
fundacje	1	1	1	1	1
stowarzyszenia i organizacje społeczne	8	8	8	8	8

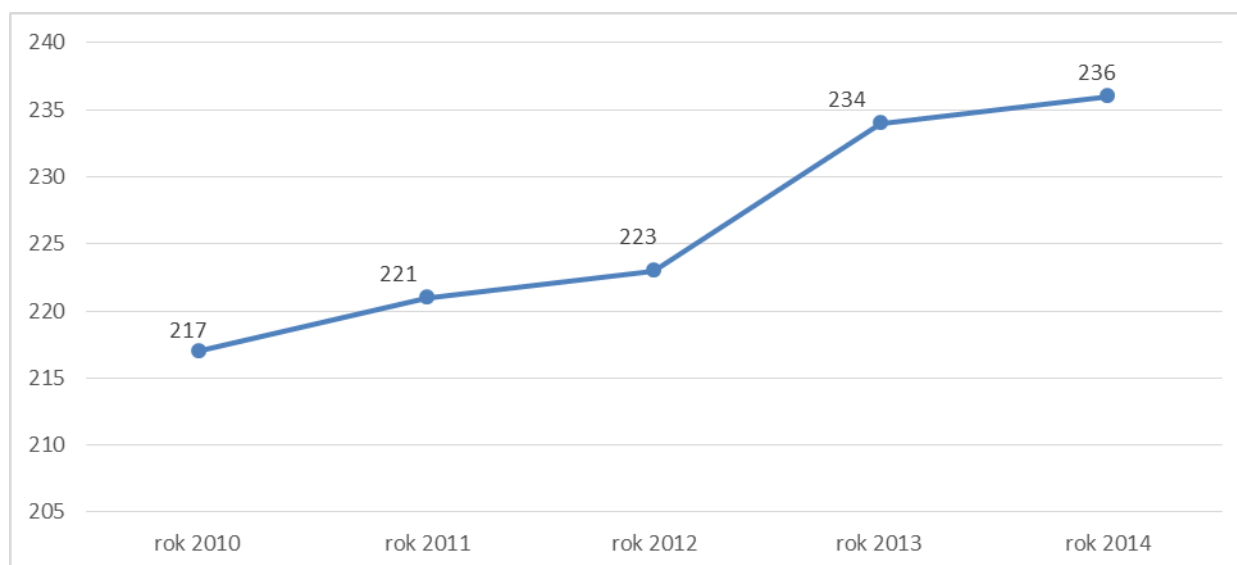
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Miejscowość	Liczba przedsiębiorstw
-------------	------------------------

Czernice Borowe	12
Chojnowo	5
Kuskowo	0
Borkowo Falenta	8 w tym 1 zawieszono
Węgra	7 w tym 2 zawieszono
Obrębiec	14 w tym 4 zawieszono
Olszewiec	7 w tym 1 zawieszona
Pawłówko	4
Górki	2
Rostkowo	10
Pierzchały	1
Smoleń-Poluby	1
Pawłowo Poręba	1
Miłoszewiec	3
Jastrzębiec	7 w tym 1 zawieszono
Kownaty	1
Kosmowo	4 w tym 1 zawieszona
Grójec	5
Żebry Kordy	4
Żebry Marcisze	1
Nowe Czernice	3
Dzielin	8
Chrostowo wielkie	4
Pawłowo góry	3
Zberoż	5
Pawłowo kościelne	2 w tym 1 zawieszono
Turowo	4
Borkowo Boksy	1
Zembrzus Wielki	4
Szczepanki	3
Żebry Idźki	1
Kadzielnia	2 w tym 1 zawieszona
Ostafieje	1

Od roku 2010 na terenie gminy przybyło 19 podmiotów gospodarczych. Wyraźnie dominują firmy osób fizycznych (194 podmioty), które stanowią niewielkie przedsiębiorstwa, głównie o rolniczym profilu działalności.

Wykres 6. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w Gminie Czernice Borowe w latach 2010-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

W Gminie Czernice Borowe blisko 98% podmiotów gospodarczych to mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 pracowników, zapewniają one zatrudnienie i dochody mieszkańcom gminy, nieprowadzącym działalności rolniczej. Obecnie nie funkcjonuje żadne przedsiębiorstwo zatrudniające powyżej 50 pracowników.

Tabela 9. Liczba oraz struktura podmiotów gospodarczych w Gminie Czernice Borowe według klas wielkości.

Wielkość (liczba zatrudnionych pracowników)	2010	2011	2012	2013	2014
Mikroprzedsiębiorstwa (0-9)	208	212	217	228	230
Przedsiębiorstwa małe (10-49)	9	9	6	6	6
Rezem	217	221	223	234	236

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Pomimo wzrostu liczby przedsiębiorstw na koniec 2014 roku, wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 1000 mieszkańców dla gminy Czernice

Borowe wyniósł 60 podmiotów i był niższy niż w województwie mazowieckim (139) oraz powiecie przasnyskim (67).

Tabela 10. Liczba podmiotów gospodarczych w Gminie Czernice Borowe wg. Sekcji PKD 2007.

Podmioty gospodarcze wg działów PKD		2010	2014	Różnica
ogółem		217	236	19
A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	93	74	-19
C	Przetwórstwo przemysłowe	12	15	3
E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	0	2	2
F	Budownictwo	16	22	6
G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	39	37	-2
H	Transport i gospodarka magazynowa	20	35	15
I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	1	3	2
J	Informacja i komunikacja	0	1	1
K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	4	4	0
L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	0	0	0
M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	3	4	1
N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	1	6	5
O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	6	6	0
P	Edukacja	5	6	1
Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	3	5	2
R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	2	3	1

S i T	Pozostała działalność usługowa i gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	12	13	1
-------	---	----	----	---

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Biorąc pod uwagę branże, w których funkcjonują przedsiębiorstwa zlokalizowane na terenie gminy Czernice Borowe zauważyć można zdecydowaną przewagę – działu A (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo). Kolejnymi najbardziej aktywnymi działami są: Sekcja G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, Sekcja H - transport i gospodarka magazynowa oraz na nieco niższym poziomie Sekcja F – budownictwo.

W analizowanym okresie na obszarze Gminy Czernice Borowe powstały nowe przedsiębiorstwa działające w sekcjach: E - dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją (2 szt.) a także J - informacja i komunikacja (1szt.).

Od 2010 roku największy rozwój nastąpił w działach: transport i gospodarka magazynowa (15 podmiotów). Nieznaczny wzrost odnotował także dział F – budownictwo (6 podmiotów).

Największy spadek podmiotów gospodarczych nastąpił w sekcji A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo spadek o 19 podmioty gospodarcze oraz nieznacznie w Sekcja G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle o 2 podmioty. Pozostałe sekcje charakteryzował niewielką tendencją wzrostową lub stagnacją w porównaniu z rokiem 2010 - sekcja O Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne oraz Sekcja K Działalność finansowa i ubezpieczeniowa.

2.6.3 Bezrobocie

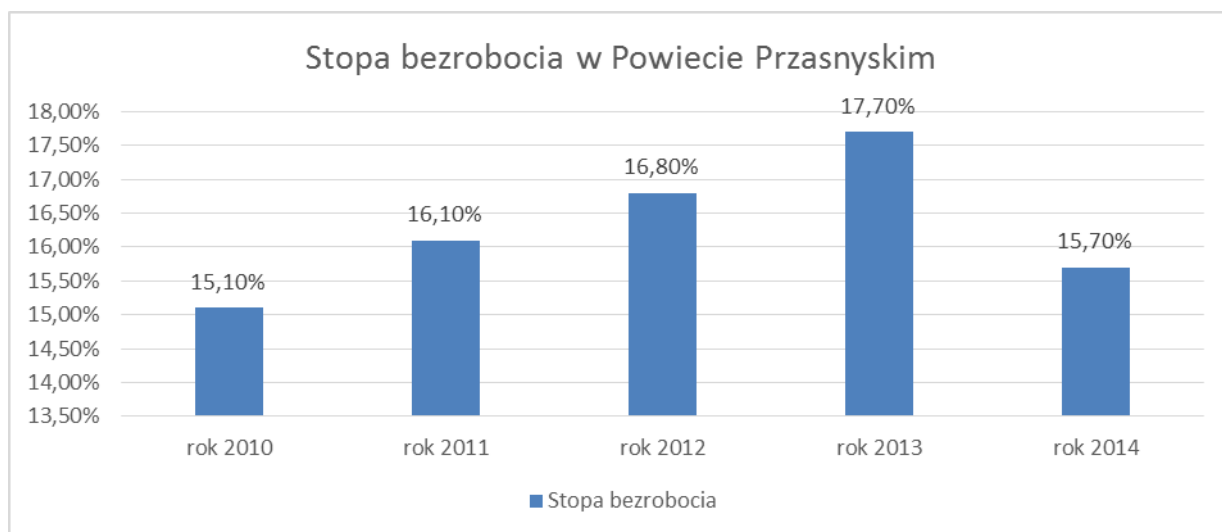
Gmina Czernice Borowe jest gminą typową rolniczą z małą liczbą przedsiębiorstw. Większość mieszkańców utrzymuje się z pracy w gospodarstwach rolnych. Według danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Przasnyszu wynika, iż na koniec 2014 roku liczba osób bezrobotnych w Gminie Czernice Borowe wyniosła 270 osób co stanowiło ponad 8 % ogólnej liczby bezrobotnych powiatu przasnyskiego. Największym bezrobociem dotknięte są szczególnie miejscowości: Kuskowo, Czernice Borowe, Chojnowo i Rostkowo.

miejscowosc	bez_ogolem	bez_kobiety	długotrwałe	do_25	pow_50
Borkowo-Boksy	1	1	1	0	0
Borkowo-Falenta	7	4	6	2	2

Chojnowo	22	16	11	4	6
Chojnówka	3	1	2	0	1
Chrostowo Wielkie	2	0	1	2	0
Chrostowo-Zalesie	2	0	1	0	0
Czernice Borowe	23	11	17	2	5
Dzielin	2	0	1	1	0
Górki	13	7	10	3	4
Grójec	3	1	2	0	0
Jastrzębiec	9	6	6	5	2
Kadzielnia	1	0	1	1	0
Kosmowo	4	2	2	1	0
Kownaty	1	1	1	0	0
Kuskowo	18	11	13	4	5
Miłoszewiec	2	1	2	0	0
Nałęczce	1	1	1	1	0
Nowe Czernice	3	2	2	0	0
Nowe Pawłowo	3	1	3	1	0
Obrębiec	14	7	10	3	3
Olszewiec	10	5	6	3	1
Pawłowo Kościelne	3	0	2	0	2
Pawłowo-Poręba	7	1	6	2	0
Pawłówko	6	4	3	1	1
Pierzchały	3	0	0	1	0
Rostkowo	17	12	12	5	7
Skierki	1	1	1	0	0
Smoleń-Poluby	5	3	4	2	1
Szczepanki	1	0	0	1	0
Turowo	11	1	8	0	7

Węgra	7	4	5	3	1
Załogi-Cibory	1	1	1	0	0
Zberoz	5	1	1	2	2
Zembrzus Wielki	4	2	2	0	1
Żebry-Marcisze	1	0	0	0	0

Wykres 7. Stopa bezrobocia w Powiecie Przasnyskim w latach 2010-2014.

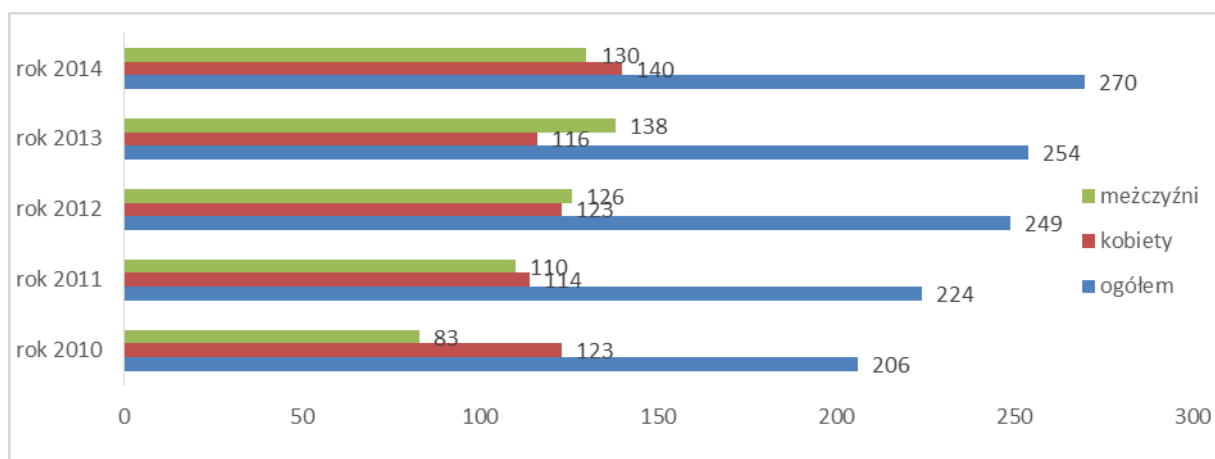

Źródło: www.pupprzasnysz.pl

Sytuację na rynku pracy można określić poprzez udział zarejestrowanych w Urzędzie Pracy bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Wskaźnik udziału bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w roku 2014 dla gminy Czernice Borowe wyniósł 11% i był wyższy w porównaniu z województwem mazowieckim (7,6%) oraz powiatem przasnyskim (10,1%).

Kształtowanie się poziomu osób bezrobotnych na przestrzeni poszczególnych lat 2010-2014 przedstawia wykres 8. Z wymienionych danych wynika, iż przez ostatnie lata ilość osób zarejestrowanych systematycznie wzrasta z 206 w roku 2010 do 270 w roku 2014. Na koniec ostatniego roku analizy przewagę wśród bezrobotnych stanowiły kobiety których zarejestrowano 140 (51,9%) ogółu bezrobotnych, natomiast mężczyzn odnotowano 130.

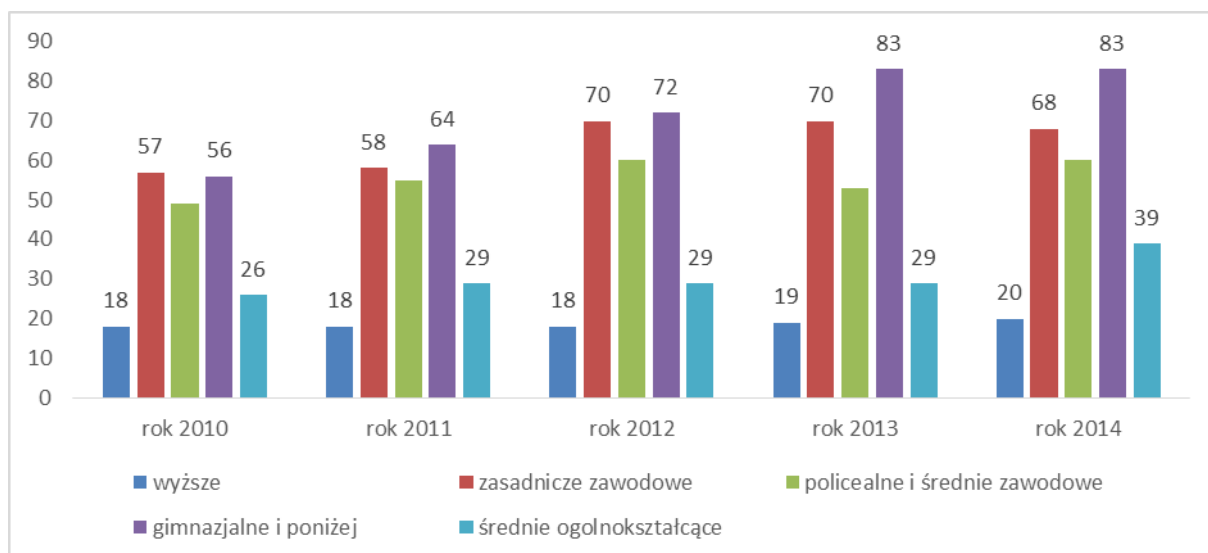
Wykres 8. Bezrobotni zarejestrowani w PUP w Przasnyszu w latach 2010-2014.

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych PUP Przasnyszu.

Sytuacja na rynku pracy jest silnie powiązana z wykształceniem. Na terenie Gminy Czernice Borowe największą grupę stanowiły osoby posiadające wykształcenie gimnazjalne i niższe. Problem ze znalezieniem zatrudnienia mają również osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz policealnym i średnim zawodowym. Najmniejszy odsetek osób bezrobotnych stanowili mieszkańcy posiadający wykształcenie wyższe oraz średnie ogólnokształcące, jednak i w tych grupach poziom bezrobocia, w przeciwieństwie do grupy osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym, wzrósł w ostatnich latach analizy.

Wykres 9. Liczba osób bezrobotnych wg. wykształcenia w Gminie Czernice Borowe w latach 2010-2014.

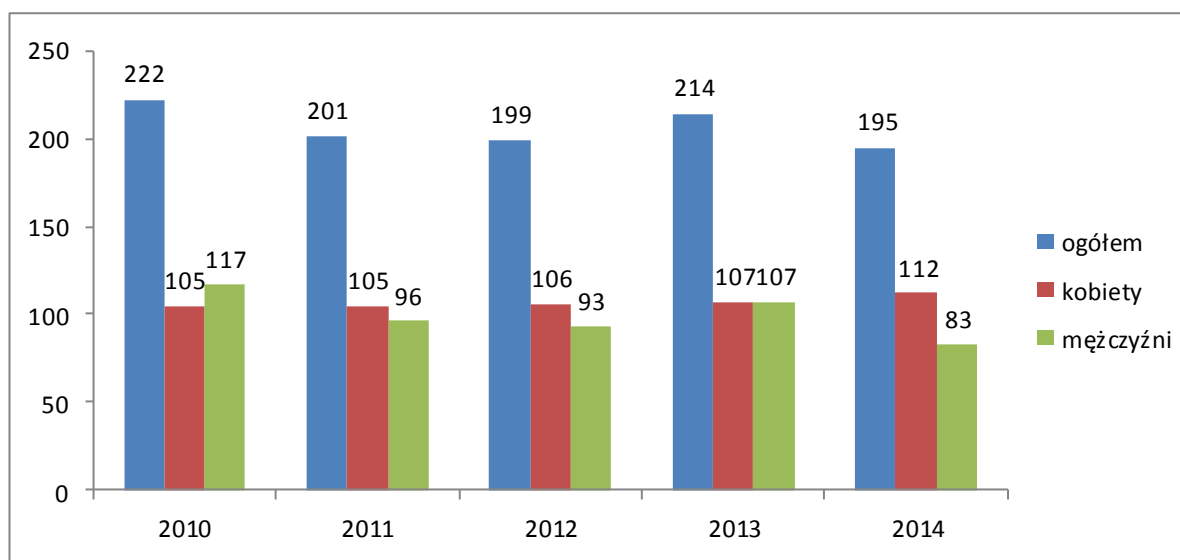

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP Przasnyszu.

Biorąc pod uwagę staż pracy najliczniejszą grupę bezrobotnych na koniec grudnia 2014 r. stanowiły osoby bez stażu pracy (42,22 % ogółu bezrobotnych) oraz osoby ze stażem pracy 1-5 lat (20,37 % ogółu bezrobotnych).

Tabela 11. Struktura bezrobotnych wg. grup wiekowych.

Bezrobotni wg grup wiekowych	2010	2011	2012	2013	2014
18-24 lat	72	86	90	89	78
25-34 lat	64	56	67	68	82
35-44 lat	32	27	35	37	47

45-54 lat	29	31	27	28	29
55-59 lat	8	20	23	26	25
60-64 lat	1	4	7	6	9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Przasnyszu.

Poważnym problemem gminy Czernice Borowe jest wysoki udział osób młodych w przedziale wiekowym 18-34 lata. Na koniec 2014 roku osoby zarejestrowane w przedziale wiekowym 18-24 lat stanowiło 28,89 % osób bezrobotnych, natomiast najwięcej osób bezrobotnych stanowiła grupa wiekowa 25-34 lat 30,37 %.

Wykres 10. liczba osób pracujących w Gminie Czernice Borowe wg. płci w latach 2010-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego w 2014 roku na terenie gminy Czernice Borowe zatrudnionych było 195 osób a więc o 27 osób mniej w porównaniu z rokiem 2010. Ze względu na rolniczy charakter gminy w jej obszarze poza bezrobociem zarejestrowanym

występuje bezrobocie ukryte. Wynika ono z braku motywacji do zarejestrowania się w celu uzyskania statusu bezrobotnego. Ponadto na terenie gminy występuje znaczna ilość niewielkich gospodarstw, ale przekraczających 2ha przeliczeniowe, co uniemożliwia uzyskanie statusu bezrobotnego.

2.5. Infrastruktura Techniczna

2.6.1 Komunikacja drogowa

Sieć dróg w gminie Czernice Borowe tworzą drogi gminne, powiatowe oraz drogi wojewódzkie. Jednym z czynników decydujących o stopniu dostępności komunikacyjnej jest odległość od miast o znaczeniu ponadlokalnym. Gmina Czernice Borowe położona jest:

- 12 km od miasta powiatowego Przasnysz,
- ok 110 km od stolicy Polski, miasta Warszawa,
- ok 110 km od miasta Olsztyn,
- ok 237 km od miasta Gdańsk.

Nadrzędny układ drogowy w gminie tworzą trzy drogi wojewódzkie:

- droga nr 616 Grudusk - Rębielin (Krzynowłoga Mała),
- droga nr 544 Mława - Grudusk – Przasnysz,
- droga nr 617 Przasnysz – Ciechanów.

Jedynie droga nr 544 ma dla gminy znaczenie strategiczne i tworzy główną oś komunikacyjną. Przebiega ona prawie środkiem obszaru, dając możliwości rozwojowe największym wsiom w gminie. Pozostałe dwie drogi wojewódzkie przebiegają na obrzeżach gminy i stanowią dogodne połączenia krajowe.

Znaczącą rolę w infrastrukturze transportowej odgrywają drogi powiatowe. Przez teren gminy przebiegają następujące drogi powiatowe:

- droga nr 3235W - Kosiły – Czernice Borowe,
- droga nr 2361W – Brzozowo Maje – Dzierzgowo – Rzęgnowo – Grójec – Klewki,
- droga nr 3201W – Pawłowo – Węgra,
- droga nr 3202W – Olszewiec – Czernice Borowe,
- droga nr 3203W – Czernice Borowe – Miłoszewiec,
- droga nr 1202W – Obrębiec – Szczepanki – Szulmierz,
- droga nr 3204W – Czernice Borowe – Chrostowo Wielkie – Chrostowo Zalesie,
- droga nr 3205W – Rostkowo – Turowo – Pęczki,
- droga nr 3207W – Szczepanki – Wola Wierzbowska.

Ogólna długość dróg powiatowych na terenie gminy wynosi 52,245 km. Przewozy pasażerskie prowadzone są w gminie przez komunikację autobusową

Tabela 12. Wykaz dróg gminnych.

Nr Drogi	Przebieg drogi
320201W	Czernice Nowe - Zberoz
320202W	Czernice Nowe – Czernice Nowe Kolonia
320203W	Chojnowo - Grójec – gr. Gminy Kijewice
320204W	Chojnowo - Węgra
320205W	Grójec – Chojnowo – dr. wojewódzka nr 544
320206W	dr. powiatowa (Przasnysz-Dzierzgowo) - Kolonia Olszewiec
320207W	Węgra - Borkowo Boksy
320208W	Borkowo Boksy – Kolonia Smoleń Poluby
320209W	Borkowo Falenta –gr. Gminy Pierzchałki
320210W	Węgra- gr. Gminy - Smoleń-Trzcianka
320211W	Poluby - Pierzchały
320212W	Borkowo Falenta – gr. Gminy- Morawy
320213W	Borkowo Falenta- gr. Gminy Rudno Kmiece
320214W	Jastrzębiec- gr. Gminy Rudno
320215W	Jastrzębiec – gr. Gminy -Morawy
320216W	Kosmowo – gr. Gminy - Rzęgnowo
320217W	Pawłowo Kościelne - Kosmowo – gr. Gminy Rzęgnowo
320218W	Kosmowo - Narty – gr. Gminy Kołaki Wielkie
320219W	Kosmowo - Kadzielnia
320220W	dr. Czernice Borowe - Kadzielnia
320221W	Kosmowo – gr. Gminy Kołaki Wielkie
320222W	dr. wojewódzka nr 544 – Żebry- Kosmowo

320223W	Pawłowo- Żebry-Kosmowo
320224W	dr.(Czernice Borowe - Pawłowo) – Pawłowo-Zberoz
320225W	dr. (Czernice Borowe – Pawłowo) Kosmowo-Żebry
320226W	dr. wojewódzka nr 544 - Żebry Idźki
320227W	dr. wojewódzka nr 544 – gr. Gminy Zembrzus Wielki- Przywilcz
320228W	Czernice Borowe - Zembrzus Wielki
320229W	Czernice Borowe- Zembrzus Wielki – gr. Gminy (Pszczołki Górne)
320230W	dr. powiatowa nr 3204W - Jabłonowo
320231W	dr. powiatowa nr 3204W - Wyderka
320232W	dr. (Czernice Borowe - Miłoszewiec)- dr. wojewódzka nr 544
320233W	dr. wojewódzka nr 544 - Chojnówka - dr wojewódzka nr 544
320234W	dr. (Czernice Borowe- Miłoszewiec) - dr wojewódzka nr 544
320235W	dr. (Górki-Rostkowo)
320236W	dr. Górki-Miłoszewiec
320237W	dr. (Rostkowo-Szczepanki) - Nałęcz
320238W	dr. (Rostkowo- Szczepanki) – Turowo- Jażwiny
320239W	dr. (Rostkowo- Szczepanki) Skierki-Golany
320240W	dr. (Rostkowo-Szczepanki) – Kol. Rostkowo- Klewki Małe
320241W	dr. Górki – dr. (Czernice Borowe - Miłoszewiec)
320242W	dr.(Przasnysz –Dzierzgowo)Kol. Olszewiec
320243W	dr. (Przasnysz-Dzierzgowo)Kol. Jastrzębiec
320244W	dr. w Obrębcu

Źródło: Urząd Gminy w Czernicach Borowych.

Jak wynika z danych zawartych w tabeli, sieć dróg gminnych jest dość dobrze rozwinięta i zapewnia mieszkańcom dobrą obsługę komunikacyjną wewnątrz gminy. Jednocześnie sieć ta charakteryzuje się zróżnicowanym stanem technicznym, znacząca część dróg gminnych jest w dobrym stanie, ale niektóre ich odcinki wymagają remontów lub modernizacji.

Przez teren gminy przebiega linia kolejki wąskotorowej wykorzystywana głównie do celów turystycznych i rekreacyjnych.

Na poprawę stanu dróg gminnych ogromny wpływ miały zrealizowane w ostatnich latach liczne inwestycje główne z nich przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 13. Inwestycje z zakresu poprawy infrastruktury drogowej zrealizowane na terenie Gminy Czernice Bor. w latach 2005-2013.

Nazwa zadania	Wartość inwestycji [zł]	Wkład własny [zł]	Dofinansowanie [zł]	Okres realizacji [lata]
Modernizacja drogi gminnej Załogi - Nałęczce na długości 1575 mb.	291 030,4	29 147,39	261 883	2005
Modernizacja drogi gminnej Górki - Rostkowo	257 886,5	25 789,53	232 097	2006
Modernizacja drogi gminnej w miejscowości Kosmowo	214 110	21 411	192 699	2007
Przebudowa drogi gminnej Rostkowo - Skierki	156 465	56 465	100 000	2008
Przebudowa dróg gminnych i drogi powiatowej usprawniających komunikację pomiędzy gminami Czernice Borowe, Przasnysz i miastem Przasnysz	5 434 861	852 768,5	4 582 092	2008 - 2012
Przebudowa dróg gminnych i powiatowych usprawniających komunikację pomiędzy gminą Grudusk, powiat ciechanowski i gminą Czernice Borowe, powiat przasnyski	10 105 313	1 647 857	8 457 456	2007 - 2013
Razem	16 459 666	2 633 439	13 826 227	2005-2013

Źródło: Urząd Gminy Czernice Borowe.

2.6.2 Gospodarka wodna

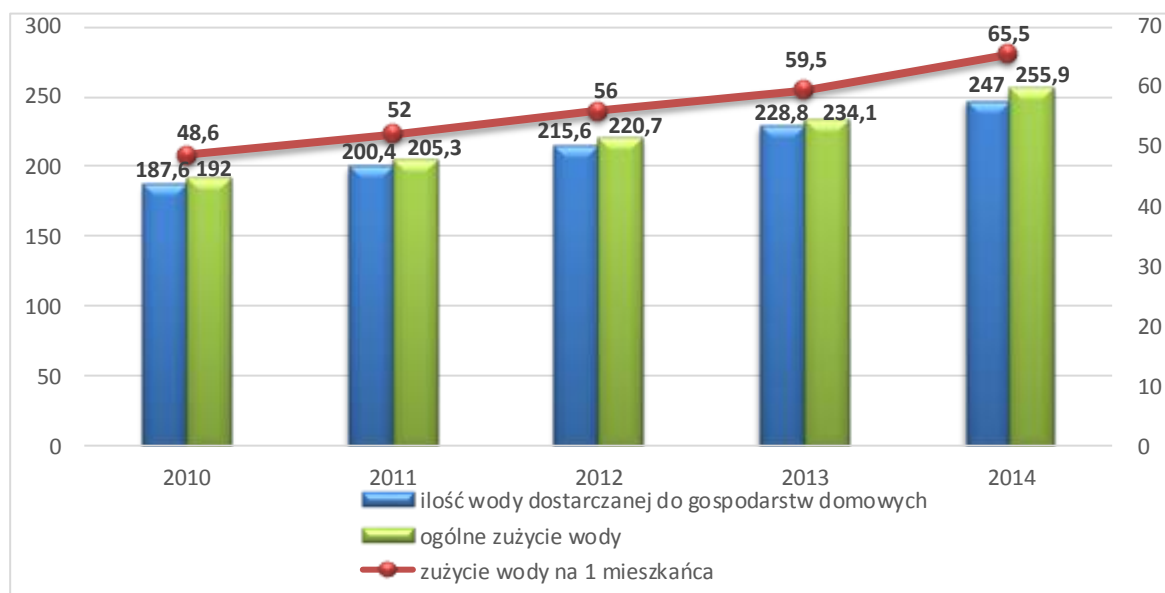
Prawie 100% mieszkańców Gminy Czernice Borowe korzysta z podłączenia do sieci wodociągowej, jedynie 10 gospodarstw położonych w dużym oddaleniu od sieci korzysta z własnych ujęć (studnie). Według Danych GUS długość czynnej wodociągowej sieci rozdzielczej w roku 2014 wynosiła 145,129 km. która obsługuje 1022 przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania.

Na terenie gminy istnieją trzy wodociągi wiejskie. Są to:

- Wodociąg wiejski Czernice Borowe, zaopatruje w wodę mieszkańców wsi: Czernice Borowe, Nowe Czernice, Zembrzus Wielki, Żebry, Chrostowo, Dzielin, Chojnowo, Szczepanki, Kownaty Maciejowięta, Załogi, Miłoszewiec, Górki, Piechy, Miłoszewiec Ostafieje.
- Wodociąg wiejski Pawłowo Kościelne, zaopatruje w wodę mieszkańców wsi: Pawłowo Kościelne, Nowe Pawłowo, Pawłowo-Góry, Pawłowo-Poręba, Kosmowo, Nart, Pawłówko, Kadzielnię, Jastrzębiec, Borkowo Falenta, Borkowo Boksy, Węgra, Olszewiec, Grójec i Zberoz.
- Wodociąg wiejski Rostkowo. zaopatruje w wodę mieszkańców wsi: Rostkowo, Turowo, Skierki, Obrębiec.

Od roku 1999 wodociągi znajdujące się na terenie gminy eksploatuje i konserwuje Zakład Usług Wodnych w Mławie.

Wykres 11. Zużycie wody na terenie Gminy Czernice Borowe w latach 2010-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

W 2014 r. w ramach projektu pt. "Rozbudowa sieci wodociągowej oraz budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie gminy Czernice Borowe" został doprowadzony wodociąg zbiorowy do posesji i gospodarstwa rolnego we wsi Górki.

Zużycie wody na terenie gminy w analizowanym okresie systematycznie wzrosło z 192 m³ w roku 2010 do 255,9 m³ w roku 2014. Wzrost zużycia wody spowodowany jest głównie zwiększonym zapotrzebowaniem oraz wzrostem komfortu życia.

Najwyższy poziom zużycia wody przez jednego mieszkańca został osiągnięty w roku 2014 w ilości 65,5 m³ - było to o prawie 17 m³ więcej niż w roku 2010.

2.6.3 Gospodarka ściekowa

Na terenie gminy Czernice Borowe w sieć kanalizacyjną wyposażone są miejscowości: Obrębiec, Rostkowo, Czernice Borowe i Chojnowo.

W pozostałych miejscowościach ścieki komunalne z budynków mieszkalnych magazynowane są w przydomowych oczyszczalniach ścieków oraz zbiornikach bezodpływowych.

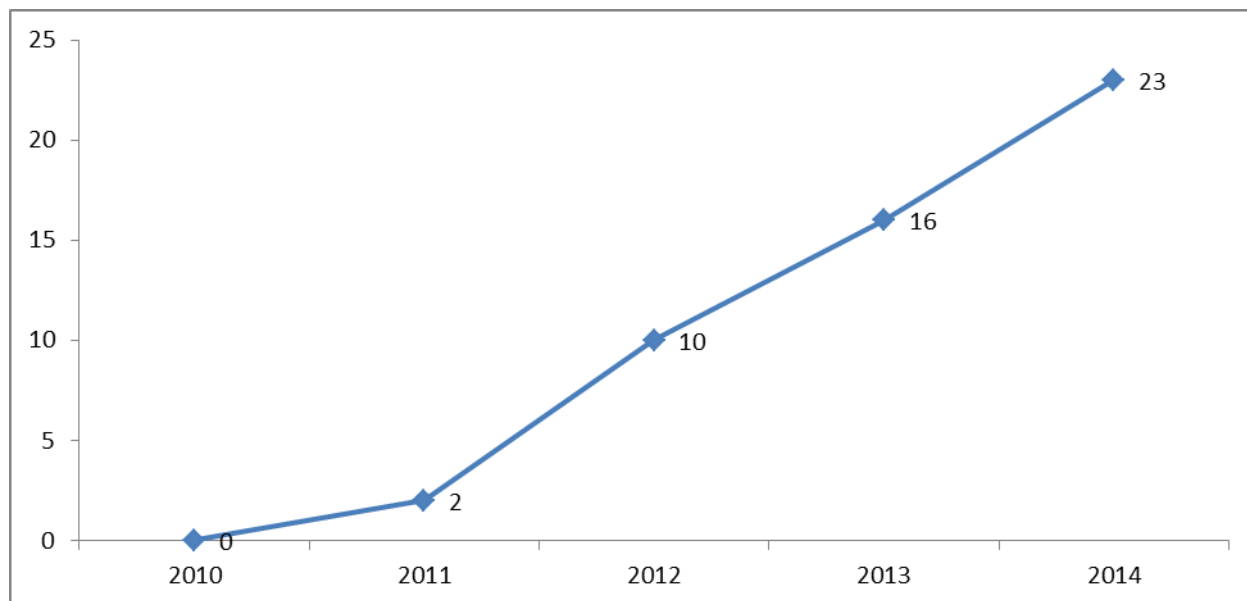
Głównym problemem Gminy Czernice Borowe z zakresu gospodarki wodno-ściekowej jest dysproporcja między długością sieci wodociągowej, a kanalizacyjnej. Według danych GUS na koniec 2014 różnica pomiędzy odsetkiem mieszkańców korzystających z kanalizacji i z wodociągu wynosi 74,5%. Dla porównania odsetek ten dla powiatu przasnyskiego wyniósł 48,3%. Tereny wiejskie charakteryzują się rozproszoną budową, co dodatkowo utrudnia objęcie ich kanalizacją zbiorczą.

Według danych GUS na 2014 rok procentowy wskaźnik osób korzystających z kanalizacji wyniósł 25,11 % (981 osoby), natomiast długość czynnej sieci kanalizacji sanitarnej stanowiła 21,70 km. W analizowanym okresie rozpoczęto budowę sieci kanalizacyjnej, w wyniku której do roku 2014 powstało 268 połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. Wraz z budową czynnej sieci kanalizacji sanitarnej w latach 2011-2013 wzrosła ilość odprowadzanych i oczyszczanych ścieków komunalnych w ujęciu rocznym.

Poziom odprowadzanych i oczyszczanych ścieków z wartości 2 dam³ (2011 r.) wzrósł do liczby 23 dam³ (2014 r.) w ciągu roku.

Od 2014 roku w związku z realizacją licznych inwestycji głównym sposobem magazynowania ścieków z budynków mieszkalnych są przydomowe oczyszczalnie ścieków. Według danych z Urzędu Gminy w roku 2014 na terenie gminy zlokalizowane są 193 zbiorniki bezodpływowe oraz 322 przydomowe oczyszczalnie ścieków.

Wykres 12. Ilość odprowadzonych ścieków z Gminy Czernice Borowe w latach 2010-2014 w dam3.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Na terenie gminy istnieją 2 biologiczne, komunalne oczyszczalnie ścieków. Ścieki z sieci kanalizacyjnej z miejscowości Czernice Borowe oraz Chojnowo odprowadzane są do oczyszczalni ścieków zlokalizowanych w miejscowościach Czernice Borowe i Chojnowo, administrowanych przez Urząd Gminy Czernice Borowe, zaś ścieki z sieci kanalizacyjnej obejmującej Rostkowo i Obrębiec przetwarzane są do Miejskiej oczyszczalni ścieków w Przasnyszu.

Sytuacja w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków sanitarnych w gminie Czernice Borowe w ostatnich latach uległa stopniowej poprawie. W latach 2007-2014 zrealizowano szereg znaczących inwestycji w tym zakresie najważniejsze z nich to:

„Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Czernice Borowe” - Budowa 15 sztuk przydomowych oczyszczalni ścieków z osadnikiem gnilnym 3m³ i systemem rozsączającym dla gospodarstw domowych 4 - 6 osobowych. Wartość inwestycji 127 865,00 zł.- Okres realizacji 2007 rok.

„Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie gminy Czernice Borowe” - Budowa 20 sztuk przydomowych oczyszczalni ścieków z osadnikiem gnilnym 3m³ i systemem rozsączającym dla gospodarstw domowych 4-6 osobowych. Wartość inwestycji 148 840,00 zł – Okres realizacji 2008 rok.

„Budowa kanalizacji Sanitarnej i przydomowych oczyszczalni ścieków w Gminie Czernice Borowe” - Celem projektu była kanalizacja Gminy Czernice Borowe poprzez budowę zbiorczej sieci kanalizacyjnej w miejscowości Obrębiec, Rostkowo, Czernice Borowe i

Chojnowo oraz uzupełniającej sieci przydomowych oczyszczalni ścieków. Wartość inwestycji 8 118 646,70 zł. okres realizacji 2008-2012 r.

„Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Czernice Borowe”- Zadanie dotyczyło budowy 237 oczyszczalni biologicznych, opartych na technologii niskoobciążonego osadu czynnego, stabilizowanego w warunkach tlenowych. Wartość inwestycji 2 745 938,90 zł. okres realizacji 2010-2012 r.

„Budowa 40 sztuk przydomowych oczyszczalni ścieków w gminie Czernice Borowe”- Zadanie dotyczyło budowy 40 oczyszczalni biologicznych, opartych na technologii niskoobciążonego osadu czynnego, stabilizowanego w warunkach tlenowych. Wartość inwestycji 379 814,60 zł. okres realizacji 2011 r.

„Budowa zespołowych Biologicznych oczyszczalni ścieków, sieci wodociągowej rozdzielczej oraz przebudowa stacji uzdatniania wody na terenie Gminy Czernice Borowe.” W ramach zadania wybudowano dwie zagrodowe oczyszczalnie ścieków

w miejscowościach Chojnowo i Czernice Borowe, przebudowano stację uzdatniania wody w Pawłowie Kościelnym oraz sieć wodociagową rozdzielczą. Wartość inwestycji 1 914 048,10 zł. okres realizacji 2012-2013 r.

„Rozbudowa sieci wodociągowej oraz budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie gminy Czernice Borowe.” Celem projektu była rozbudowa sieci wodociągowej w miejscowości Górki oraz budowa uzupełniającej sieci przydomowych oczyszczalni ścieków (6 sztuk). Wartość inwestycji 137 000,00 zł. okres realizacji 2014 r.

Pomimo znaczących nakładów poniesionych na wyżej wymienione inwestycje, wciąż istnieją zadania, które gmina Czernice Borowe powinna w najbliższych latach zrealizować. Do najistotniejszych zalicza się budowę przydomowych oczyszczalni ścieków.

2.6.4 Gospodarka odpadami komunalnymi

Zgodnie z zapisami znowelizowanej Ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, od dnia 1 lipca 2013 r. zaczęły obowiązywać nowe zasady odbioru odpadów komunalnych wytwarzanych na terenie Gminy Czernice Borowe. W związku z koniecznością dostosowania gospodarki odpadami do wymogów Unii Europejskiej, Gmina zobligowana została do odbioru i zagospodarowania wszystkich odpadów komunalnych wytwarzanych przez jej mieszkańców. W tym celu Rada Gminy w Czernicach Borowych przyjęła Regulamin Utrzymania Czystości i Porządku na terenie Gminy Czernice Borowe. Podjęła również stosowne uchwały dotyczące wysokości opłaty za odbieranie odpadów, metody jej naliczania, wzoru deklaracji, a także trybu, sposobu i częstotliwości jej wnoszenia.

Gmina Czernice Borowe w drodze przetargu wybrała firmę odbierającą odpady ze wszystkich posesji na terenie Gminy. Od połowy roku 2013 do grudnia 2014 firmą obsługującą teren

gminy była firma Błysk-Bis Sp. z o.o. z Makowa Mazowieckiego. Docelowo odpady z terenu Gminy Czernice Borowe przekazywane są dla instalacji regionalnej do przetwarzania odpadów komunalnych - Zakładu Usług Komunalnych „USKOM” Sp. z o.o. w Mławie (obecnie NOVAGO Sp. z o.o.) – instalacja do mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych - MBP oraz składowisko odpadów powstających w procesie MBP i pozostałości z sortowania w m. Uniszki Cegielnia, gm. Wieczfnia Kościelna. Na terenie Gminy nie występuje czynne składowisko odpadów. Funkcjonujące do czerwca 2005 r. składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne zlokalizowane w Chojnowie zostało zamknięte i zrekultywowane.

Tabela 14. Liczba zmieszanych odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku z terenu Gminy Czernice Borowe w latach 2010-2014.

rok	2010	2011	2012	2013	2014
Ilość w tonach	241,43	321,76	231,5	346,93	365,82

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Mieszkańcy gminy segregujący odpady dzielą je na dwie frakcje suchą i moką.

Właściciele nieruchomości, którzy nie chcą segregować odpadów komunalnych mają możliwość zbierania odpadów niesegregowanych za co ponoszą wyższą opłatę.

Na terenie gminy funkcjonuje Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych który znajduje się w miejscowości Czernice Borowe przy ulicy Jasnej. PSZOK czynny jest raz w tygodniu przez 7 godzin.

Do Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych mieszkańcy Gminy mogą oddawać następujące odpady komunalne:

- farby, kleje, rozpuszczalniki, środki ochrony roślin, aerozole, środki czyszczące, wywabiacze plam, środki do konserwacji drewna oraz opakowania po tych substancjach, zużyte kartridże i tonery, lampy fluorescencyjne i inne odpady zawierające rtęć, w tym świetlówki, termometry, przełączniki, przepracowany olej;
- meble i inne odpady wielkogabarytowe;
- zużyte opony (wyłącznie z gospodarstwa domowego w ilości do 10 sztuk rocznie);
- zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny;
- zużyte baterie oraz akumulatory;
- przeterminowane leki;
- metale;
- odpady budowlane i rozbiórkowe pochodzące z drobnych remontów budynków mieszkalnych, niewymagających uzyskania zezwoleń, pozwoleń bądź innych decyzji określonych przez przepisy odrębne.

2.6.5 Telekomunikacja

Gmina Czernice Borowe jest skomunikowana poprzez sieć telekomunikacyjną stacjonarną oraz telefonię komórkową.

Bardzo istotnym problemem pozostaje szeroki i względnie tani dostęp do Internetu oraz zasięg telefonii komórkowej.

Gmina Czernice Borowe została objęta projektem realizowanym przez Samorząd Województwa Mazowieckiego pn. „Interent dla Mazowsza” w postaci budowy sieci współbieżnej (szkieletowej i dystrybucyjnej) oraz dwóch węzłów zarządzania – dystrybucyjnych IDM (w miejscowościach Nowe Czernice oraz Turowo). W ramach projektu przewiduje się budowę 3680 km sieci światłowodowej na terenie województwa, a co za tym idzie stworzenie możliwości dostępu do Internetu dla mieszkańców w wybranych miejscowościach województwa gdzie obecnie nie ma infrastruktury teleinformatycznej.

2.6.6 Sieci elektroenergetyczne

Źródło zasilania dla obszaru Gminy Czernice Borowe stanowią stacje GPZ 110/15 kV: GPZ Mława i GPZ Ciechanów. Na terenie Gminy zlokalizowany jest także odcinek elektroenergetycznej linii wysokiego napięcia 110 kV.

W granicach Gminy Czernice Borowe usytuowane są następujące elementy sieci elektroenergetycznej:

- stacje transformatorowe 15/04 kV;
- napowietrzna elektroenergetyczna linia wysokiego napięcia 110 kV;
- napowietrzne i kablowe linie elektroenergetyczne SN 15 kV i nN 0,4 kV służące do zasilania w energię elektryczną odbiorców energii elektrycznej na terenie Gminy.

Moc znamionowa stacji transformatorowych dostosowana jest do obecnych maksymalnych obciążeń energetycznych występujących w sieciach niskiego napięcia. Wszystkie gospodarstwa domowe z terenu Gminy Czernice Borowe są zelektryfikowane.

2.6.7 Zaopatrzenie w gaz

Gmina Czernice Borowe nie posiada czynnej sieci gazowej, która zaopatrywałaby w gaz swoich mieszkańców. Większość mieszkańców do celów bytowych korzysta z gazu płynnego propan – butan w butlach. Dostępność i liczba punktów wymiany butli gazowych zaspokajają potrzeby mieszkańców.

Planowana budowa rurociągu przesyłowego z Ciechanowa do Przasnysza obejmować będzie miejscowości znajdujące się wzdłuż drogi wojewódzkiej Turowo, Skierki. Jednakże zgazyfikowanie Gminy zależy będzie w głównej mierze od pozytywnego wyniku analizy technicznej i ekonomicznej odpowiednich gestorów.

2.6. Infrastruktura Społeczna

2.6.1 Oświata

Na obszarze Gminy Czernice Borowe funkcjonują cztery placówki edukacyjne:

- Gimnazjum im. 21. Pułku Piechoty "Dzieci Warszawy" w Czernicach Borowych;
- Szkoła Podstawowa im. Janiny Sieklickiej w Czernicach Borowych;
- Szkoła Podstawowa im. Św. Stanisława Kostki w Rostkowie;
- Publiczna Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Węgrze – prowadzona od 1 września 2015 r. przez Stowarzyszenie EDUKATOR.

Tabela 15. Podstawowe informacje dotyczące placówek szkolnych zlokalizowanych na terenie Gminy Czernice Borowe w latach 2010-2014 r.

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Szkoly podstawowe (ogolem)					
uczniowie	208	215	217	212	222
nauczyciele	34	36	37	39	45
Uczniowie przypadający na 1 oddział	15	15	19	17	16
Gimnazjum					
uczniowie	140	121	114	95	108
nauczyciele	21	17	15	16	18
Uczniowie przypadający na 1 oddział	23	24	23	19	18

Źródło: Banku Danych Lokalnych GUS oraz informacje z Urzędu Gminy w Czernicach Borowych.

W roku 2014 do Szkół Podstawowych uczęszczało 222 uczniów. Szkoły Podstawowe zatrudniają łącznie 45 nauczycieli. W Gimnazjum w roku 2014 naukę pobierało 108 uczniów a zatrudnionych było łącznie 18 nauczycieli. Na terenie gminy Czernice Borowe zauważalny jest spadek liczby uczniów, wyjątek stanowi rok 2014, kiedy to liczba uczniów nieznacznie

wzrosła w stosunku do roku poprzedniego. Największym ośrodkiem szkolnym są Czernice Borowe mieści się tu Szkoła Podstawowa oraz Gimnazjum. Wszystkie Szkoły wyposażone są w sprzęt komputerowy.

Na terenie gminy nie funkcjonuje żadna szkoła ponadgimnazjalna ani uczelnia wyższa. Absolwenci gimnazjum kontynuują naukę przeważnie w sąsiadującym mieście Przasnysz (12 km.) gdzie znajduje się Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych oraz Liceum Ogólnokształcące.

Ze względu na małą liczbę uczniów oraz malejącą subwencję oświatową nie pokrywającą kosztów utrzymania, Rada Gminy podjęła uchwałę w sprawie likwidacji Szkoły Podstawowej w Węgrze z dniem 31 sierpnia 2015 roku. Prowadzenie Szkoły Podstawowej przejęło Społeczno-Oświatowe Stowarzyszenie Pomocy Pokrzywdzonym i Niepełnosprawnym EDUKATOR w Łomży.

Dla uczniów będących w trudnej sytuacji finansowej GOPS w Czernicach Borowych przyznaje i wypłaca stypendia szkolne, a w szczególnie uzasadnionych przypadkach gdzie kwota wymaganego dochodu jest przekroczona przyznawane są zasiłki szkolne. W 2014 roku 98 uczniom przyznano stypendia, 10 uczniów otrzymało zasiłki. Na wypłatę wymienionych świadczeń przeznaczono 56 611,00 zł.

W roku 2015 władze gminy aby zapewnić dzieciom w wieku 3-6 lat edukację przedszkolną, rozpoczęły rozbudowę kompleksu szkolnego w Czernicach Borowych.

Gmina Czernice Borowe chcąc podnieść poziom edukacji oraz wykorzystać możliwość doposażenia placówek w niezbędne pomoce naukowe i dydaktyczne zrealizowała w latach 2009-2014 dziewięć projektów skierowanych do uczniów oraz dzieci w wieku przedszkolnym. Poniższa tabela przedstawia inwestycje z zakresu rozwoju edukacji i oświaty zrealizowane na terenie Gminy Czernice Borowe.

Tabela 16. Projekty z zakresu edukacji i oświaty na terenie Gminy Czernice Borowe w latach 2009-2014.

Nazwa zadania	Wartość inwestycji [zł]	Wkład własny [zł]	Dofinansowanie [zł]	Okres realizacji [lata]
Mini Przedszkola Skutecznym Środkiem Wyrównywania Szans Edukacyjnych	598 106,66	11 048,40	587 058,26	2009 - 2011
Dodatkowe zajęcia szansą na lepszy start dla uczniów wiejskich	1 863 496,66	brak	1 863 496,66	2009 - 2012
W harcerstwie siła	49 752,00	brak	49 752,00	2011

Zapomniana Historia - śladami Bitwy Przasnyskiej	49 970,00 zł	brak	49 970,00 zł	2011
Wyrównywanie szans edukacyjno- rozwojowych uczniów Gminy Czernice Borowe	90 000,00	brak	90 000,00	2012 - 2013
Edukacja Przedszkolna w Gminie Czernice Borowe	434 405,00 zł	9 450,00 zł	424 955,00 zł	2012 - 2014
Dziecięca Akademia przyszłości - projekt systemowy, realizowany przez Samorząd Województwa Mazowieckiego, współfinansowany ze środków EFS w ramach programu operacyjnego Kapitał Ludzki	54 072,00	brak	54 072,00	2012 - 2013
Czekamy na indywidualizację	78 621,97	brak	78 621,97	2013-2014
Doposażenie oddziałów przedszkolnych w gminie Czernice Borowe - projekt systemowy	202 483,10	brak	202 483,10	2014
Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów poprzez dodatkowe zajęcia rozwijające kompetencje kluczowe - Moja przyszłość	98 040,00	brak	98 040,00	2014 - 2015

Źródło: Dane Urzędu Gminy Czernice Borowe.

Istotną rolę w życiu dzieci, młodzieży oraz dorosłych odgrywa sport oraz ruch, gmina Czernice Borowe jest wyposażona w następujące obiekty rekreacyjno-sportowe:

- - siłownia, plac zabaw, boisko trawiaste, boisko wielofunkcyjne ze sztuczną nawierzchnią, sala gimnastyczna przy Szkole Podstawowej i Gimnazjum w Czernicach Borowych.

- - Plac zabaw, boisko do piłki nożnej, boisko do piłki ręcznej, sala gimnastyczna - przy Szkole Podstawowej w Rostkowie .
- - Plac zabaw, boisko do koszykówki, boisko do piłki ręcznej, sala gimnastyczna - przy Szkole Podstawowej w Węgrze .
- - Boisko wielofunkcyjne ze sztuczną nawierzchnią oraz boisko trawiaste w miejscowości Obrębiec.
- - Boisko trawiaste do piłki nożnej przy świetlicy wiejskiej w Borkowie Falenta.
- - Place zabaw w miejscowościach: Zembrzus Wielki, Kuskowo, Miłoszewiec, Szczepanki, Pawłówko, Borkowo Falenta, Pierzchały, Pawłowo Kościelne, Czernice Borowe.

2.6.2 Pomoc Społeczna.

Na utrzymanie właściwego poziomu warunków życia mieszkańców gminy wpływa prawidłowe funkcjonowanie podstawowej opieki społecznej. Podmiotem odpowiedzialnym za realizację zadań z zakresu pomocy społecznej jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Czernicach Borowych.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na koniec 2014 roku 531 osób w gospodarstwach domowych korzystało z pomocy społecznej. Od roku 2010 spadła liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci z 203 rodzin w roku 2010 do 176 w roku 2014. Według danych GOPS w Czernicach Borowych w roku 2014 z zasiłków stałych korzystały 25 osoby, z zasiłków okresowych 39 osób, w tym 30 z powodu bezrobocia, 7 z powodu długotrwałej choroby, 1 z powodu niepełnosprawności i 1 z innych powodów. Zasiłki celowe przyznano 56 osobom w tym 20 osób otrzymało specjalne zasiłki celowe. W 2014 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej opłacał pobyt w DPS za 2 osoby przez okres 12 miesięcy.

Miejscowość	Zasiłki stałe	Zasiłki celowe	Zasiłki okresowe	Stypendia	Formy rzeczowe
Czernice Borowe	6	7	3	18	17
Skierki	0	0	0	0	1
Chojnowo	2	7	5	29	20
Kuskowo	2	8	10	14	8
Nowe Czernice	1	2	0	6	4
Nowe Pawłowo	0	0	0	5	3
Pawłówek	1	2	1	5	2
Pawłowo Poręba	0	0	3	15	4
Borkowo Falenta	1	0	0	17	8
Turowo	0	0	0	0	1
Węgra	0	0	1	4	2
Zembrzus Wielki	0	0	0	2	2
Obrębiec	4	6	6	3	5
Olszewiec	0	0	2	24	6

Górki	1	1	4	2	3
Rostkowo	3	5	4	15	4
Pierzchały	0	2	1	0	3
Poluby	1	2	3	0	0
Miłoszewiec	0	0	0	8	2
Jastrzębiec	1	3	0	7	2
Zberoz	0	0	0	0	1
Kownaty	0	0	0	5	1
Kosmowo	2	1	1	7	5
Chrostowo Zalesie	1	0	0	3	3
Pawłowo Kościelne	0	2	0	8	4
Chojnówka	0	0	0	0	1
Żebry	0	0	0	3	2
Toki	0	0	0	1	0
Turowo	1	0	0	1	0
Szczepanki	1	0	0	1	0
Jabłonowo	0	1	0		

W poniższej tabeli zawarte zostały dane dotyczące różnych form pomocy społecznej udzielonych w gminie Czernice Borowe w latach 2010-2014. Wynika z nich, iż liczba osób korzystających z tej formy wsparcia rośnie z roku na rok.

Tabela 17. Formy pomocy społecznej realizowanej w Gminie Czernice Borowe w latach 2010-2014.

wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Zasiłki stałe					
Liczba osób pobierających świadczenie	15 osób	15 osób	18 osób	19 osób	25 osób
Kwota wypłaconych zasiłków	58 633,00 zł.	60 799,00 zł.	70 813,40 zł.	88 447,00 zł.	104 745,00 zł.
Zasiłki okresowe					
Liczba osób/rodzin pobierających świadczenie	24 rodziny	28 rodzin	28 rodzin	37 osób	39 osób
Kwota udzielonego świadczenia	25 100,00 zł.	30 059,00 zł.	33 891,40 zł.	41 936,00 zł.	38 990,00 zł.

Zasiłki celowe					
Liczba osób /rodzino objętych pomocą	45 rodzin	53 rodziny	52 rodzin	54 osoby	56 osób
Kwota udzielonego świadczenia	14 105,00 zł.	30 952,00 zł.	15 303,00 zł.	27 402,00 zł.	25 832,00 zł.
Dodatki mieszkaniowe					
Liczba osób objętych pomocą	19 rodzin	16 rodzin	15 rodzin	13 rodzin	13 rodzin
Kwota udzielonego świadczenia	44 456,09 zł.	22 965,65 zł.	17 605,00 zł.	18 026,89 zł.	20 117,81 zł.
Zasiłki rodzinne					
Kwota wydatkowana	1 394 539,00 zł.	1 663 364,00 zł.	1 755 591,00 zł.	1 429 849,30 zł.	1 460 947,84 zł.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań GOPS w Czernicach Borowych.

Inwestycje z zakresu opieki i pomocy społecznej zrealizowane na terenie Gminy Czernice Borowe.:

„Chce Być Aktywnym”- Projekt objął 72 osoby bezrobotne z terenu Gminy. Uczestnicy otrzymali: warsztaty doradztwa zawodowego i psychologicznego oraz odbyli szkolenia zawodowe w zakresie opieki nad osobami starszymi, chorymi i niepełnosprawnymi, bukieciarstwa, zakładania, aranżacji ogrodów i terenów zielonych, nowoczesnego wykańczania wnętrz, abc przedsiębiorczości, tworzenia biżuterii różnymi technikami i decoupage, pierwszej pomocy, kucharz małej gastronomi, kurs prawo jazdy kat. B, C i E, kurs kroju i szycia I stopnia, obsługi kasy fiskalnej, warsztaty tworzenia spółdzielni socjalnej, dekoracja potraw z florystyką stołu, dekoracyjnego szycia firan i pościeli oraz przeszli kursy: przedstawiciel handlowy. Na realizację projektu w latach 2009 - 2014, GOPS pozyskał środki finansowe z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 w wysokości 599821,80 złotych.

Abstynencki Klub Integracji Społecznej – W ramach projektu pomoc uzyskał 20 osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w szczególności osób uzależnionych i współuzależnionych od alkoholu z terenu Gminy Czernice Borowe, utworzony został klubu abstynencki. Głównym celem projektu było wsparcie i integracja rodzin, w których występuje problem alkoholizmu, poprawa jakości życia w abstynencji, pomoc beneficjentom w rozwijaniu zdrowych relacji interpersonalnych. Na realizację projektu w latach 2012, Gmina pozyskał środki finansowe w wysokości 49590,00 złotych.

Na terenie Gminy w miejscowości Turowo funkcjonuje „MONAR – MARKOT” Mazowieckie Centrum Pomocy Bliźniemu, dysponujące 160 miejscami. W MONAR – MARKOT schronienie i pomoc otrzymują osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej z Gminy Czernice Borowe oraz gmin okolicznych w formie noclegu, pełnego wyżywienia, odzieży, świadczeń zdrowotnych, pomocy socjalnej i prawnej oraz środków czystości.

2.6.3 Opieka zdrowotna.

Służba zdrowia w Gminie opiera swoją działalność na jednym Niepublicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej „MEDICA”, punkcie aptecznym i gabinecie dentystycznym.

W ramach działania przychodni mieszkańcy mogą korzystać z następujących usług:

- poradni (gabinetu) lekarza podstawowej opieki zdrowotnej;
- poradni (gabinetu) pielęgniarki środowiskowej rodzinnej;
- gabinetu zabiegowego;
- poradni (gabinetu) położnej środowiskowej rodzinnej;
- poradni promocji zdrowia;
- zespołu długoterminowej opieki domowej;

Tabela 18. Liczba udzielonych porad podstawowej opieki zdrowotnej w Gminie Czernice Borowe w latach 2010-2014.

rok	2010	2011	2012	2013	2014
Ilość	15000	14000	12167	14344	12955

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Mieszkańcy gminy mają ograniczony dostęp do specjalistycznych usług medycznych. Z takich usług korzystają oni najczęściej w pobliskich miastach: Przasnyszu i Ciechanowie.

Gmina Czernice Borowe aktywnie włącza się w akcje prozdrowotne. W roku 2015 uczestniczyła w akcji organizowanej przez Powiat Przasnysz pt. „Weź serce w swoje ręce” w której uczestniczyło ponad 200 osób a 80 skorzystało z bezpłatnych badań.

Co rocznie na terenie gminy odbywają się profilaktyczne badania mammograficzne, badania słuchu, wzroku. Prowadzone są również badania w kierunku osteoporozy.

2.6.4 Kultura

W Gminie Czernice Borowe działalnością z zakresu kultury zajmuje się Gminna Biblioteka Publiczna w Czernicach Borowych. Gminna Biblioteka Publiczna wyposażona jest w bogaty

księgozbiór, stanowiska komputerowe z dostępem do Internetu, urządzenia wielofunkcyjne z których mogą korzystać mieszkańcy. Gminna Biblioteka posiada w użytkowaniu salę widowiskowo-konferencyjną będącą własnością OSP w Czernicach Borowych. Podczas wakacji i ferii zimowych organizowane są tu zajęcia dla dzieci i młodzieży. Placówka popularyzuje czytelnictwo oraz aktywnie uczestniczy w organizacjach imprez gminnych takich jak dożynki czy też noc świętojańska.

Przy Gminnej Bibliotece Publicznej działa Gminne Centrum Informacji, które prowadzi działania dodatkowe w zakresie:

- upowszechniania kultury,
- pomocy bezrobotnym,
- edukacji publicznej,
- wspierania i upowszechniania idei samorządu,
- promocji turystycznej gminy,
- walki z patologią.

GCI zapewnia mieszkańcom Gminy m.in. powszechny dostęp do Internetu, udziela pomocy w poszukiwaniu pracy, organizuje kursy, szkolenia i konferencje, świadczy usługi biurowe, organizuje imprezy kulturalne i sportowe.

Na terenie gminy znajdują się wyremontowane świetlice wiejskie w poszczególnych miejscowościach: Grójec, Olszewiec, Chojnowo, Kuskowo, Węgra, Czernice Borowe, Rostkowo, Pawłowo Kościelne, Borkowo, Obrębiec, Chrostowo Wielkie, Jastrzębiec, Szczepanki. Działalność świetlic zależna jest od aktywności mieszkańców.

Czynny udział w rozwój życia kulturalnego biorą również działające na terenie gminy Parafie Rzymskokatolickie oraz organizacje pozarządowe w szczególności:

- - Przasnyska Fundacja Pomocy Dzieciom i Młodzieży Niepełnosprawnej „Świetlik”,
- - Stowarzyszenie Rozwoju Ziemi Czernickiej,
- - Czernickie Stowarzyszenie Emerytów Rencistów i Gospodyń Wiejskich,
- - Fundacja Partnerska Grupa Lokalnego Działania „Ciuchcia Krasieńskich”,
- - Stowarzyszenie na rzecz Gminy Czernice Borowe,
- - Stowarzyszenie mieszkańców Gminy Czernice Borowe,
- - Uczniowski Klub Sportowy „CENTER”,
- - Uczniowski Klub Sportowy „BOROWIAKI”,
- - Gminny Klub Sportowy „BOROVIA”,
- - Jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych: Czernice Borowe, Węgra, Pawłowo, Rostkowo,
- - Od niedawna również Czernickie Stowarzyszenie Aktywnych Społecznie.

Do najważniejszych inwestycji w ramach rozwoju kultury w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013 na terenie gminy zalicza się:

- Renowacja budynku świetlicy wiejskiej wraz z jej dociepleniem i wyposażeniem we wsi Chojnowo. (Wartość dofinansowania 288 208,00 zł.).
- Zagospodarowanie przestrzeni publicznej oraz rozbudowa i adaptacja budynku na cele kulturalno-edukacyjne i rekreacyjne w miejscowości Pawłowo Kościelne.(Wartość dofinansowania 289 750,00 zł.).
- Rozbudowa i adaptacja budynku Ochotniczej Straży Pożarnej we wsi Węgra oraz zagospodarowanie terenu na potrzeby kulturalno– sportowe. (Wartość dofinansowania 290 914,00 zł.).
- Przystosowanie świetlicy wiejskiej w Węgrze do całorocznej działalności kulturalno-sportowej. (Wartość dofinansowania 24 990,00 zł.).
- Przystosowanie budynku świetlicy wiejskiej w Obrębcu do całorocznej działalności kulturalno-sportowej i edukacyjnej. (Wartość dofinansowania 19 297,00 zł.).
- Nasza mała ojczyzna- remont i adaptacja świetlicy wiejskiej we wsi Olszewiec na cele kulturalno-edukacyjne. (Wartość dofinansowania 20 718,87 zł.).
- Razem lepiej-remont świetlicy wiejskiej w Grójcu wraz z jej wyposażeniem na cele edukacyjno-kulturowe. (Wartość dofinansowania 15 628,41 zł.).
- Nasza świetlica - remont świetlicy wiejskiej we wsi Chrostowo Wielkie na potrzeby sołectwa. (Wartość dofinansowania 21 641,55 zł.).
- Przystosowanie remizy OSP na Świetlicę Integracji Społecznej w Pawłowie Kościelnym. (Wartość dofinansowania 20 209,87 zł.).
- Aktywna wieś - świetlica w Węgrze centrum integracji. (Wartość dofinansowania 19 880,00 zł.).
- Zagospodarowanie przestrzeni publicznej we wsi Czernice Borowe. (Wartość dofinansowania 316 257,00 zł.).
- Adaptacja byłej szkoły Podstawowej we wsi Borkowo Falenta oraz zagospodarowanie terenu na potrzeby kulturalno-sportowe. (Wartość dofinansowania 374 475,00 zł.).
- Przebudowa budynku świetlicy wiejskiej we wsi Szczepanki oraz zagospodarowanie terenu. (Wartość dofinansowania 260 880,00 zł.).
- Przebudowa i rozbudowa budynku świetlicy wiejskiej we wsi Jastrzębiec oraz zagospodarowanie terenu na potrzeby rekreacyjno–sportowe. (Wartość dofinansowania 222 775,00 zł.).

2.6.5 Sytuacja mieszkaniowa

Sytuacja mieszkaniowa to istotny czynnik świadczący o rozwoju gospodarczym oraz społecznym gminy. Według danych GUS w 2014 roku na terenie gminy znajduje się 960 budynków mieszkalnych oraz 1018 mieszkań. Liczba mieszkań od 2010 roku nieznacznie wzrosła. Liczba budynków mieszkalnych zaczęła wzrastać od roku 2011. W latach 2010-2014 zaobserwowano wzrost wielkości przeciętnej powierzchni użytkowej 1 mieszkania. Wartość wskaźnika wzrosła z 90,9 m² w roku 2010 do 91,5 m² w roku 2014.

Tabela 19. Zasoby mieszkaniowe w latach 2010-2014.

wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Ilość budynków mieszkalnych	971	949	951	958	960
Ilość mieszkań	1002	1004	1008	1015	1018
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania na m ²	90,9	90,9	91,2	91,4	91,5
Przeciętna powierzchnia użytkowa na 1 osobę	23,1	23,1	23,4	23,6	23,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Wskaźnik liczby mieszkań na 1000 mieszkańców na koniec 2014 roku wyniósł 260,6 i był niższy niż w powiecie przasnyskim (297,3) oraz województwie mazowieckim (406,2).

Podczas analizy sytuacji mieszkaniowej w gminie Czernice Borowe konieczna jest ocena stanu jakości mieszkań. Pomimo znacznej poprawy wyposażenia mieszkań w różnego rodzaju instalacje, wciąż nie wszystkie je posiadają.

Tabela 20. Stan wyposażenia mieszkań w urządzenia techniczno-sanitarne w latach 2010-2014.

wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
wodociąg	933	935	939	946	949
Ustęp splukiwany	765	767	771	778	781
łazienka	716	718	722	729	732
Centralne ogrzewanie	647	649	653	660	663

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Bazę mieszkaniową na terenie Gminy stanowią prywatne budynki mieszkalne. Zasób mieszkaniowy gminy stanowi 14 lokali i jest on nie wystarczający w stosunku do potrzeb. Problemem jest brak mieszkań socjalnych.

2.7. Turystyka

Na terenie Gminy znajduje się niewiele atrakcji turystycznych, główne z nich to obiekty zabytkowe ściśle powiązane z historią regionu. Atrakcją na skalę ponadlokalną jest Ośrodek Kultu Religijnego w Rostkowie związany z Sanktuarium Św. Stanisława Kostki.

Wykaz zabytków nieruchomych z terenu Gminy Czernice Borowe wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków przedstawia tabela 21.

Tabela 21. Wykaz zabytków nieruchomych z terenu Gminy Czernice Borowe wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków (GEZ).

lp.	Adres	Obiekt	Nr rejestru zabytków, Data wpisu do rejestru zabytków
1.	Chojnowo	dwór	A-280,14.05.1994
2.	Chojnowo	stajnia	
3.	Chojnowo	obora	
4.	Chojnowo	mleczarnia	
5.	Chojnowo	park podworski	
6.	Czernice Borowe	kościół parafialny	A-114,10.03.1962
7.	Czernice Borowe	dzwonnica	dec.987/10 z 22.09.2010
8.	Pawłowo Kościelne	kościół parafialny z otoczeniem w promieniu 50 m	A-123,02.04.1962
9.	Pawłowo Kościelne	dwór	A-308,19.12.1996
10.	Pawłowo Kościelne	park podworski	
11.	Rostkowo	kościół parafialny z otoczeniem w granicach działki 85	A-674, 25.05.207
12.	Rostkowo	dwór	A-124,02.04.1962
13.	Rostkowo	park dworski	
14.	Węgra	kościół parafialny z otoczeniem w promieniu 50 m	A-126,02.04.1962
15.	Węgra	dzwonnica	
16.	Węgra	plebania	A-312, 25.04.1971

Źródło: Rejestr Zabytków Urząd Gminy Czernice Borowe.

Na terenie gminy Czernice Borowe brak jest bazy noclegowej oraz gastronomicznej. Obecnie funkcjonuje jeden punkt gastronomiczny.

Przez teren Gminy przebiegają trzy szlaki piesze i rowerowe. Są to :

a) Szlak niebieski o przebiegu Czernice Borowe – Dzielin – Kownaty – Miłoszewiec – Załogi – Rostkowo – Przasnysz – Klewki – Obrąb – Grójec – Olszewiec – Węgra – Pawłowo

Kościelne – Czernice Borowe o długości 34 km.

b) Szlak zielony o przebiegu Rostkowo – Górki – Chojnowo – Grójec – Olszewiec – Węgra –

Pawłowo Kościelne – Czernice Borowe – Jabłonowo – Kuskowo – Chrostowo Wielkie –

Szczepanki – Toki – Rostkowo o długości 28 km.

c) Szlak czerwony o przebiegu Czernice Borowe – Pawłowo Kościelne – Kosmowo – „Czubak” – Rzęnowo – Jastrzębiec – Rudno Jeziorowe – Pierzchałki – Smoleń Poluby – Borkowo – Węgra – Nowe Czernice – Czernice Borowe o długości 32,5 km.

Na rozwój turystyki wpływa pozytywnie Lokalna Organizacja Turystyczna Północnego Mazowsza - stowarzyszenie mające na celu propagowanie tej sfery życia.

Celem działalności L.O.T.P.M. jest:

- kreowanie i upowszechnianie wizerunku Północnego Mazowsza jako regionu atrakcyjnego turystycznie w kraju i za granicą,
- integracja środowisk samorządu terytorialnego, gospodarczego i zawodowego oraz osób, instytucji i organizacji zainteresowanych rozwojem turystycznym Północnego Mazowsza,
- zwiększanie liczby turystów odwiedzających Północne Mazowsze,
- wzrost wpływów z turystyki,
- poprawa infrastruktury turystycznej Północnego Mazowsza,
- stworzenie systemu informacji turystycznej oraz włączenie go w krajowe zarządzanie systemem „it”,
- inicjowanie tworzenia, wspomaganie i współpraca z innymi strukturami działającymi na rzecz rozwoju i promocji turystyki, w szczególności regionalnej organizacji turystycznej w województwie,
- inicjowanie, opiniowanie i wspomaganie planów rozwoju i modernizacji infrastruktury turystycznej,
- udział w działaniach promocyjnych podejmowanych w województwie
- stworzenie platformy współpracy podmiotów gospodarczych turystyki z władzami terenowymi, regionalnymi i krajowymi.

W ramach działania stowarzyszenia realizowane są projekty unijne m.in. projekty pn. - „Promocja i rozbudowa produktu turystycznego „Panorama Północnego Mazowsza” poprzez uruchomienie odcinka szlaku kolejki wąskotorowej, remont zabytkowego dworku i budowę ekspozycji frontu wschodniego I Wojny Światowej w Chojnowie” – celem projektu

było przywrócenie do stałego ruchu turystycznego fragmentu kolejki wąskotorowej – Mławska Kolej Dojazdowa, remont dworu w Chojnowie.

-, „Szlakiem kolejki wąskotorowej” mający na celu odbudowę i remont torów na odcinku Górki-Czernice Borowe. Kolejka wąskotorowa i oznakowany Szlak Frontu Wschodniego z lat 1914-18 mają przyczynić się do promocji turystycznej regionu, będąc atrakcją o walorach zarówno krajoznawczych, jak i edukacyjnych. W ramach projektu wykonano naprawę torowiska polegającą m.in. na wycince samosiewów, uzupełnieniu brakujących szyn, wymianie niektórych podkładów kolejowych i uzupełnieniu oznakowania. Przeprowadzono również remont lokomotywy spalinowej oraz wagonów osobowych i towarowego. Dodatkowym elementem był zakup drezyn rowerowych.

Infrastruktura związana z realizacją projektów skoncentrowanych wokół zabytkowej kolejki wąskotorowej będzie stanowić atrakcję turystyczną oraz alternatywę weekendowego spędzania czasu.

Należy dążyć do odbudowy i zagospodarowania obszaru kolejki wąskotorowej w granicach administracyjnych gminy.

2.8. Analiza budżetu 2010-2014

Podstawę gospodarki finansowej gminy stanowi budżet gminy czyli roczny plan dochodów i wydatków oraz przychodów i rozchodów. Możliwości rozwoju związane są głównie z osiąganymi dochodami budżetowymi. Do głównych dochodów zalicza się różnego rodzaju subwencje, dotacje oraz dochody własne – podatki i opłaty. Dane dotyczące zmian struktury poszczególnych dochodów budżetu Gminy Czernice Borowe w 2010-2014 przedstawiono w poniższej tabeli.

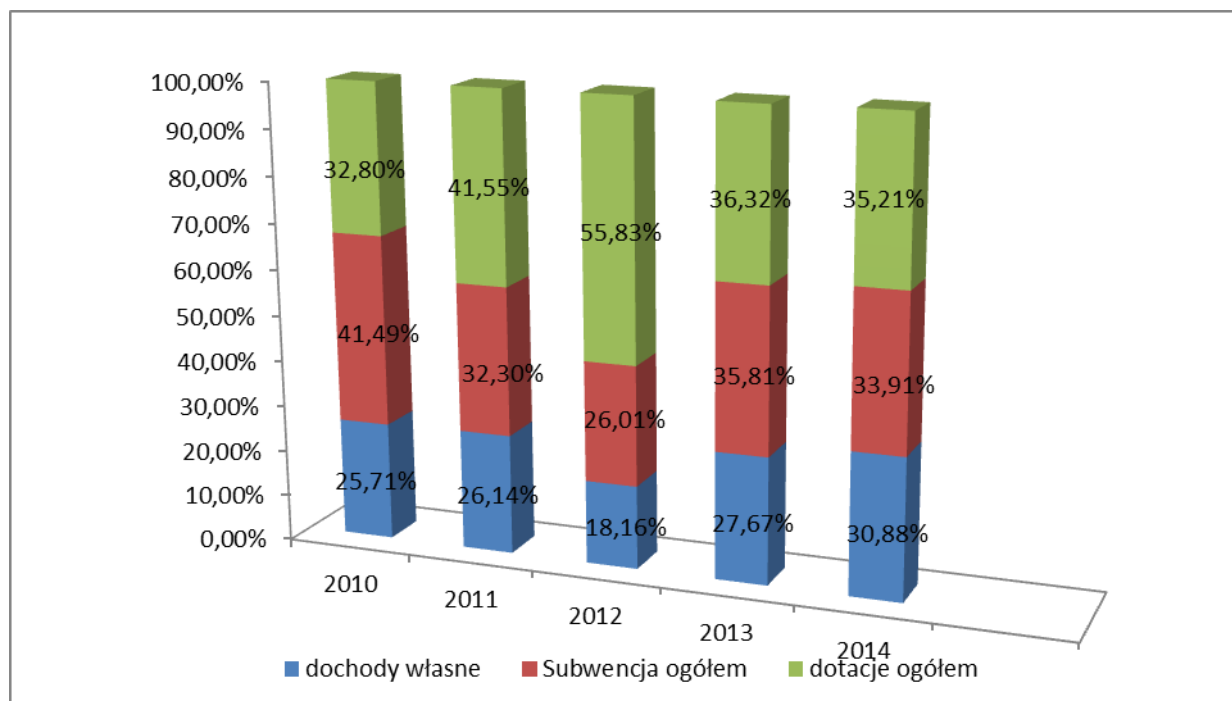
Tabela 22. Struktura dochodów budżetu Gminy Czernice Borowe w latach 2010-2014.

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Dochody własne	2 696 829,61	3 647 417,08	3 573 423,25	3 981 559,87	3 972 676,07
Subwencja ogółem	4 351 432,00	4 507 264,00	5 119 558,00	5 116 390,00	4 362 223,00
Dotacje ogółem	3 440 452,04	5 797 741,25	10 987 254,33	5 190 118,75	4 529 135,43
Razem	10488713,65	13952422,33	19680235,58	14288068,62	12864034,50

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Struktura dochodów gminy na przestrzeni lat podległa pewnym wahaniom. Największy udział w dochodach budżetu od roku 2011 do 2014 stanowiły dotacje tylko w roku 2010 subwencje. Dochody własne stanowiły najmniejszy udział w dochodach we wszystkich analizowanych latach. Są źródłem finansowania zadań własnych danej jednostki i to na ich wysokość gmina ma możliwość oddziaływania. Im większy udział mają one w budżecie tym łatwiejszy i bardziej przewidywalny jest proces prognozowania budżetu. Najniższy udział dochodów własnych w ogólnych dochodach gminy stanowiły w roku 2012 zaledwie 18,16% natomiast największy w 2014 roku 30,88%. Udział subwencji w łącznych dochodach zmalał z 41,49% w roku 2010 do 26,01% w roku 2012 oraz z 35,81% w roku 2013 do 33,91% w roku 2014.

Wykres 13. Dochody budżetu Gminy Czernice Borowe w latach 2010-2014 w (%).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Dochody własne w 2014 r. stanowiły 30,88 % w strukturze dochodów ogółem. Na wykonanie powyższych dochodów składają się dochody bieżące i dochody majątkowe. Główne wpływy dochodów własnych Gminy Czernice Borowe przedstawia poniższa tabela.

Tabela 23. Główne dochody własne Gminy Czernice Borowe w latach 2010-2014.

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Podatek rolny	751987,90	825881,62	1360200,45	1361951,57	1377652,68
Podatek leśny	19748,20	23337,90	26969,30	27218,00	25642,58
Podatek od nieruchomości	334141,00	351611,94	364349,58	394201,74	342005,16
Podatek od środków	172961,60	191728,40	197022,00	267918,20	293755,36

transportowych					
Wpływy z opłaty skarbowej	21801,00	17989,00	20176,70	19589,00	16766,21
Podatek od czynności cywilnoprawnej	35670,99	42259,00	42535,00	38592,55	28342,00
dochody podatkowe - podatek od działalności gospodarczej osób fizycznych, opłacany w formie karty podatkowej	-	-	7932,38	7723,16	7329,80
Wpływy z opłaty eksploatacyjnej	-	-	30607,20	8703,00	31660,20
Wpływy z opłaty targowej	-	-	1000,00	975,00	1005,00
udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych	528172,00	680590,00	743500,00	858090,00	930981,00
udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób prawnych	3775,10	6589,77	6682,67	3898,27	5416,24
wpływy z innych lokalnych opłat pobieranych przez jednostki samorządu terytorialnego na podstawie odrębnych ustaw	-	10,00	9,00	135793,66	281852,45
Wpływy z usług	-	-	25669,63	75879,91	112975,17

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Tabela 24. Wysokość dochodów majątkowych oraz wpływów ze sprzedaży składników majątkowych Gminy Czernice Borowe w latach 2010-2014.

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Dochody majątkowe	40807,99	2249463,54	7795629,40	2228663,95	1593084,00
W tym wpływy ze sprzedaży składników majątkowych	5800,00	9738,67	137780,04	36102,47	5134,39

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Szczegółową strukturę dochodów według klasyfikacji budżetowej przedstawia tabela 25.

Tabela 25. Dochody budżetu Gminy Czernice Borowe wg działów klasyfikacji budżetowej w latach 2010-2014 r.

Wyszczególnienie działów klasyfikacji budżetowej	Dochody				
	2010	2011	2012	2013	2014
Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo	468546,10	504167,26	484063,74	514946,26	549792,87
Dział 600 - Transport i łączność	35000,00	68057,00	4610865,84	23752,26	115000,00
Dział 630 - Turystyka	-	-	-	-	-
Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa	65539,92	148660,39	209569,21	114612,57	132564,16
Dział 710 - Działalność usługowa	-	2500,00	-	-	-
Dział 750 - Administracja publiczna	187774,14	90609,23	84834,58	107594,99	136377,43
Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	36603,87	9756,27	672,00	672,00	34187,03

Dział 752 - Obrona narodowa		-	500,00	-	-
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa		50000,00	80000,00	-	-
Dział 756 - Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	1951064,73	2229618,08	2874182,89	3157484,00	3109198,04
Dział 757 - Obsługa długu publicznego		-	-	-	-
Dział 758 - Różne rozliczenia	4374015,49	4561191,64	5196918,88	5178122,52	4426042,02
Dział 801 - Oświata i wychowanie	1017293,84	965100,89	600268,00	507040,66	451878,93
Dział 851 - Ochrona zdrowia	-	18000,00	-	-	-
Dział 852 - Pomoc społeczna	1816949,60	1963424,04	2129052,99	1804055,15	1921200,33
Dział 853 - Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	83390,52	84287,27	86866,33	113572,59	123634,04
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	45960,66	37934,04	41919,56	66161,41	65819,00
Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	395503,15	3191342,47	3218042,66	2607243,25	1694827,92
Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	11071,63	27773,75	43708,90	45945,26	103512,73
Dział 926 - Kultura fizyczna		-	18770,00	46865,70	
Razem	10488713,65	13952422,33	19680235,58	14288068,62	12864034,50

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Najwyższe wpływy do budżetu znajdują się w dziale Różne Rozliczenia (jest to głównie subwencja ogólna), które w latach 2010-2014 stanowiły odpowiednio 41,70%, 32,69 %, 26,41%, 36,24% i 34,41% wszystkich dochodów Gminy. Drugie miejsce zajmują dochody w dziale Gospodarka Komunalna i Ochrona Środowiska (dział 900 klasyfikacji budżetowej) stanowiące w 2011 r. 22 % wpływów do budżetu, w skład których wchodzi głównie dotacje

na projekty związane z kanalizacją, odnową wsi oraz na zbiorniki retencyjne i samochody pożarnicze. W następnej kolejności plasują się dochody w dziale Transport i Łączność stanowiące w 2012 r. 23% wszystkich dochodów (jest to głównie dotacja na budowę dróg). Dział 756 klasyfikacji budżetowej - dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej stanowią 24,17% wszystkich dochodów w 2014 r. i składają się głównie z podatków i opłat lokalnych.

Wydatkami gminy są środki pokrywające realizację poszczególnych zadań. Wśród wydatków jednostki samorządu terytorialnego wyróżnia się wydatki bieżące oraz wydatki majątkowe.

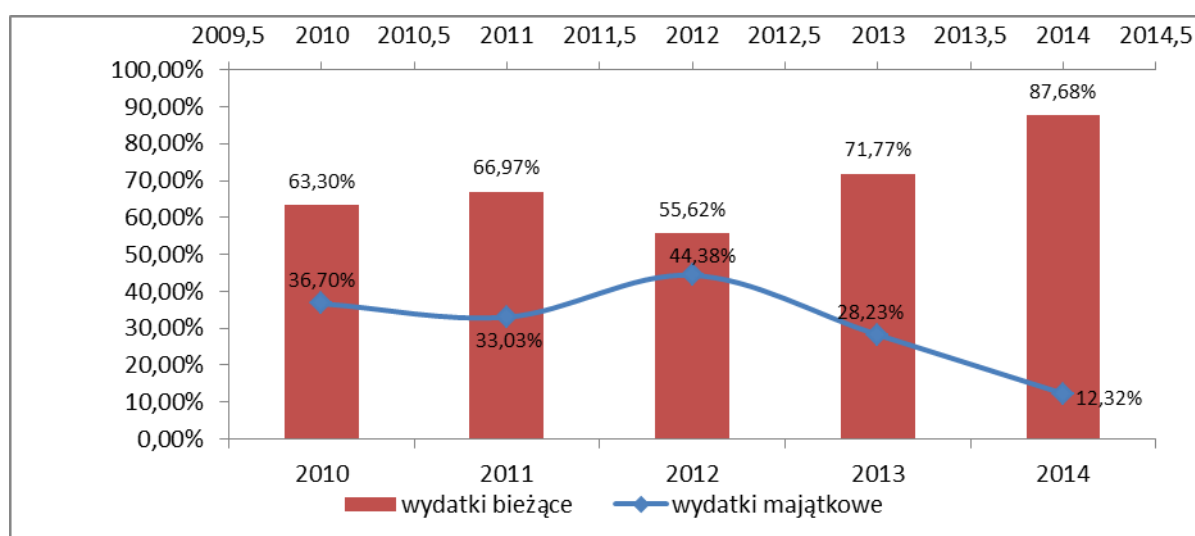
Największy udział wydatków majątkowych przeznaczanych w 100% na cele inwestycyjne w wydatkach ogółem zaobserwowano w roku 2012 (44,38%), najniższy w roku 2014 (12,31%). Wydatki Gminy Czernice Borowe w latach 2010-2014 w podziale na wydatki bieżące i majątkowe przedstawia tabela nr 26.

Tabela 26. Wydatki Gminy Czernice Borowe w latach 2010-2014 w podziale na bieżące i inwestycyjne.

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Wydatki ogółem	15550013,71	16374824,86	19313967,03	14788591,08	12528590,06
Wydatki majątkowe	5706786,57	5408594,15	8571852,78	4174386,06	1543318,50
Wydatki bieżące	9843227,14	10966230,71	10742114,25	10614205,02	10985271,56

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Wykres 14. Wydatki Gminy Czernice Borowe w latach 2010-2014 w podziale na bieżące i inwestycyjne (%).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Analiza kierunków wydatkowania środków przez Gminę Czernice Borowe została sporządzona w oparciu o klasyfikację budżetową. Szczegółową strukturę wydatków według klasyfikacji budżetowej przedstawia tabela 27.

Tabela 27. Wydatki budżetu Gminy Czernice Borowe wg działów klasyfikacji budżetowej w latach 2010-2014 r.

Wyszczególnienie działów Budżetowej	Klasyfikacji	Wydatki				
		2010	2011	2012	2013	2014
Dział 010 - Rolnictwo i leśnictwo		496603,30	534400,93	506758,97	537539,20	583410,90
Dział 600 - Transport i łączość		1024783,98	1026498,06	6016398,55	1061273,28	690765,91
Dział 630 - Turystyka		2000,00	2000,00	2000,00	2000,00	6920,00
Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa		-	13624,42	3037,50	2027,80	49,00
Dział 710 - Działalność usługowa		89294,58	188196,91	55232,73	59400,16	38225,48
Dział 750 - Administracja publiczna		1590659,85	1597267,21	1714125,35	1787676,07	1922494,53
Dział 751 - Urzędy naczelných organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa		36603,87	9756,27	672,00	672,00	34187,03
Dział 752 - Obrona narodowa		-	-	500,00	-	-
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa		73676,75	107914,94	130753,55	59661,01	85777,47
Dział 756 - Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem		32543,34	35042,57	-	-	-

Dział 757 - Obsługa długu publicznego	67258,81	205783,12	374449,67	339234,19	317230,05
Dział 758 - Różne rozliczenia	-	-	-	-	-
Dział 801 - Oświata i wychowanie	4506502,96	4645247,32	4389553,40	4329504,33	4283059,48
Dział 851 - Ochrona zdrowia	54847,38	34694,28	26412,39	30951,37	32351,26
Dział 852 - Pomoc społeczna	2033045,96	2185386,63	2328086,95	1986649,77	2108582,27
Dział 853 - Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	93291,64	94030,43	98667,29	126446,14	136770,07
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	138608,31	186447,66	177827,64	214866,56	204508,69
Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	4818668,28	5200431,25	3102709,23	3881976,49	1476575,92
Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	480042,01	288283,55	340860,57	292576,64	593051,00
Dział 926 - Kultura fizyczna	-	19819,31	45921,24	76136,07	14631,00
Dział 926 – Kultura fizyczna i sport	11582,69	-	-	-	-
Razem	15550013,71	16374824,86	19313967,03	14788591,08	12528590,06

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

W analizowanym okresie samorząd przeznaczał największą część budżetu na wykonanie zadań z zakresu :

Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska w roku 2010 (31%) i 2011 (32 % wszystkich wydatków budżetowych).

Transport i Łączność w 2012 r. (31%).

Oświata i Wychowanie w roku 2013 (29%) i 2014 (34%).

Tabela 28. Stan budżetu Gminy w latach 2010-2014.

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Dochody	10488713,65	13952422,33	19680235,58	14288068,62	12864034,50
Dochody na 1 mieszkańca	2650,00	3541,22	5002,60	3630,10	3284,99
Wydatki	15550013,71	16374824,86	19313967,03	14788591,08	12528590,06
Wydatki na 1 mieszkańca	3928,76	4156,05	4909,50	3757,26	3199,33
Wynik	-5061300,06	-2422402,53	366268,55	-500522,46	335444,44
Wskaźnik G - podstawowych dochodów gminy /1 mieszkańca	757,01	740,27	588,04	678,85	932,06

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego i Urzędu Gminy w Czernicach Borowych.

W ocenie finansowej Gminy ważną kwestią jest ocena jej atrakcyjności mierzona wskaźnikiem G. Najniższe dochody odnotowano w roku 2012 i wyniosły one 588,04 zł/osobę natomiast najwyższe w 2014 roku 932,06 zł/osobę.

W analizowanym okresie w roku 2012 i 2014 obserwuje się wystąpienie nadwyżki dochodów nad wydatkami natomiast w roku 2010 i 2011 gmina miała do czynienia z dość wysokim deficytem budżetowym. Szczegółowe zestawienie dochodów i wydatków wraz z wynikiem finansowym przedstawia tabela 28.